

Jemielity, Witold

Szkoły podstawowe w powiecie łomżyńskim w latach 1944-1950

"Studia Łomżyńskie", 16, 2005, s. [141]-179

Zdigitalizowano w ramach projektu pn. Budowa platformy "Podlaskie Czasopisma Regionalne", dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki” Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (umowa SONB/SP/465121/2020).

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Udostępniono do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WITOLD JEMIELITY (Łomża)

Szkoły podstawowe w powiecie łomżyńskim w latach 1944–1950

W tytule opracowania użyłem nazwy szkoły podstawowe, co nie jest w pełni słuszne dla omawianych lat. W okresie międzywojennym istniała nazwa szkoły powszechne, to znaczy dostępne dla wszystkich dzieci w wieku szkolnym. W dekreście z 23 XI 1945 r. o organizacji szkolnictwa w okresie przejściowym, w art. 3 podano, że mogą być tworzone obwody publicznych szkół powszechnych. W maju 1946 r. wizytator z Białegostoku pozostawił sprawozdanie z wizytacji szkół powszechnych w powiecie łomżyńskim, a w czerwcu 1948 r. przekazał dane liczbowe dotyczące szkolnictwa powszechnego w powiecie łomżyńskim. Na rok szkolny 1947/48 inspektorat w Łomży przesłał do kierowników szkół formularz sprawozdawczy dla szkół powszechnych. Już jednak na rok szkolny 1948/49 formularz dotyczył szkół ogólnokształcących stopnia podstawowego, a na drukowanych formularzach sprawozdań rocznych za rok szkolny 1948/49 widniał napis Szkoła Podstawowa. We wrześniu 1948 r. wizytator z Białegostoku w swoim sprawozdaniu podał wykaz odpływu nauczycieli ze szkolnictwa podstawowego¹.

Autor omawia szkolnictwo podstawowe w latach 1944-1950, kiedy to istniał Inspektorat Szkolny Łomżyński. Mocą ustawy z 20 marca 1950 r. przestały istnieć inspektoraty szkolne, w tym także w Łomży². Odtąd Prezydium Powiatowej Rady Narodowej sprawowało na podległym sobie terenie wszystkie funkcje wykonawcze władzy państwowej. W życiu politycznym nastąpił trwający około czterdziestu lat okres dominacji Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, która wraz z wasalnymi stronnictwami Zjednoczonym Stronnictwem Ludowym i Stronnictwem Demokratycznym sprawowała pełnię władzy³.

¹ Dz. Ust. 1946 nr 2 poz. 9. Archiwum Państwowe w Łomży (skrót ArPł), Inspektorat Szkolny Łomżyński w Łomży (skrót: Inspektorat), sygn. 30 k. 24; sygn. 36 k. 1, 5, 67; sygn. 38 k. 1; sygn. 43 k. 1, 26, 29.

² Dz. Ust. 1950 nr 14 poz. 129, 130.

³ J. Wiszniewski, *Zarys encyklopedii prawa*, Warszawa 1974, s. 225, 251, J. Boć, T. Kuta, *Prawo administracyjne*, Warszawa 1984, s. 77.

Podstawę źródłową opracowania stanowią sprawozdania kierowników szkół składane w październiku, w lutym i w czerwcu każdego roku według nadesłanych z inspektoratu formularzy. Sprawozdania zawierają: stopień organizacyjny szkoły, liczbę uczniów, nazwiska nauczycieli, wsie należące do obwodu szkoły, tygodniowy rozkład godzin lekcyjnych uczniów, stan budynku szkolnego, liczbę tomów w bibliotece. Są dane o boisku, liczbie ławek szkolnych, ustępach, otoczeniu szkoły, kierownicy często sygnalizowali potrzebę zakupu koniecznych pomocy naukowych. Zachowały się też sprawozdania z wizytacji szkół i korespondencja inspektoratu w Łomży z władzami kuratorium. Jest to pierwsze opracowanie szkolnictwa podstawowego w powiecie łomżyńskim dla lat 1944-1950.

Okres wojny

Stan szkolnictwa na 1 IV 1939 r. przedstawiał się następująco: 154 szkoły powszechne, 27326 uczniów (w tym 20173 na wsiach i 7157 w miastach), 425 nauczycieli (w tym 304 na wsiach i 121 w miastach), 436 izb szkolnych. Od 1-11 IX 1939 powiat łomżyński pozostawał w zasięgu działań wojennych. Od 11-27 IX był pod okupacją niemiecką, następnie na terenie tzw. Białorusi Zachodniej. Zajęcia w szkołach rozpoczęły się w ciągu października. Wielu nauczycieli wskutek działań wojennych do miejsca swej pracy nie wróciło. Do stycznia 1940 r. szkoły prowadziły naukę na podstawie o programów przedwojennych, po usunięciu historii Polski, geografii i religii. Po feriach Bożego Narodzenia obowiązywał program szkół sowieckich z włączeniem języka białoruskiego jako obowiązującego (w 1940/41 w miejsce języka białoruskiego wprowadzono język rosyjski). Równocześnie nastąpiła reorganizacja szkolnictwa na podstawach ustroju szkolnictwa sowieckiego. Szkoły zawodowe (gimnazjum handlowe, gimnazjum i liceum przemysłu drzewnego) wcielono do szkół ogólnokształcących, a szkoły średnie i powszechne połączono, tworząc „pełną szkołę średnią”, tzw. dziesięciolatkę. Ponieważ wszystkich uczniów przesunięto o klasę niżej, w roku szk. 1939/40 nigdzie nie było klasy dziesiątej. W okresie 23 VI 1941 – 13 IX 1944 r. województwo białostockie było w Prusach Wschodnich jako tak zwany „Regierungsbezirk Białystok”. Szkolnictwo przestało istnieć, zezwolenia na prowadzenie szkoły polskiej nikt nie otrzymał, mimo że w kilkunastu wypadkach sołtysi zwracali się o to do władz niemieckich. Pozostało nauczanie tajne, kompletami po kilkunastu uczniów. W nauczaniu tajnym na terenie powiatu łomżyńskiego brało udział 165 osób spośród nauczycieli i około 26 osób z zawodem nauczycielskim nie związanych. Naukę prowadzono na podstawie programów przedwojennych.

W czasie wojny szkolnictwo omawianego powiatu poniosło wielkie straty. Wśród nauczycielstwa, 24 osoby zostały rozstrzelane przez Niemców, a około 50 osób zaginęło wskutek działań wojennych. Całkowitemu zniszczeniu uległo 15 budynków szkolnych własnych, reszta budynków ucierpiała w granicach powyżej 50%. Prawie całkowicie zostały zniszczone meble szkolne i pomoce naukowe, wszystkie księgozbiory szkół

powszechnych i średnich zostały wywiezione na teren Prus wschodnich lub zniszczone na miejscu.

Teren powiatu był wyzwalany stopniowo w miarę posuwania się wojsk sowieckich w ciągu miesiąca sierpnia do 13 września, to jest do chwili osiągnięcia linii Narwi. Na tej rzece ustaliła się linia frontu, a walki pozycyjne trwały do 21 stycznia 1945 r. Północna część powiatu na prawym brzegu rzeki została wyzwolona dopiero w ciągu kilku ostatnich dni stycznia 1945 r. Teren powiatu należał do najbardziej zniszczonych na terenie okręgu szkolnego. Ludność z przyfrontowego pasa nad Narwią była ewakuowana. Również bezpośrednio po wojnie, w grudniu 1945 r. 60% zarządów gminnych było nieczynnych z powodu rozbicia przez oddziały leśne. Stan ten wpływał bardzo ujemnie na organizację i rozwój szkół pod względem gospodarczym. W większej części powiatu uruchomiono szkoły dopiero w lutym i w marcu 1945 r. Mimo działań wojennych w pasie nadnarwiańskim w niektórych miejscowościach zostały uruchomione szkoły i na dzień 1 IX 1944 r. było czynnych 17 szkół, a w dwa miesiące później na dzień 31 XII było 26 szkół z 2223 uczniami i 46 nauczycielami⁴.

Organizacja szkolnictwa po wojnie

Dnia 23 listopada 1945 r. ukazał się dekret o organizacji szkolnictwa w okresie przejściowym. Oto podstawowe artykuły tego dekretu. Art. 1. 1) W celu przyspieszenia likwidacji skutków wojny w zakresie szkolnictwa może Minister Oświaty tworzyć lub zezwalać na tworzenie szkół i kursów, nie przewidzianych w ustawie z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa (Dz. Ust. 1932 nr 38 poz. 389), lub skracać czas nauki w szkołach, przewidzianych w tej ustawie. 2) Minister Oświaty ustali program i organizację tych szkół i kursów, warunki przyjmowania i ukończenia oraz uprawnień absolwentów. Art. 3. Mogą być tworzone obwody publicznych szkół powszechnych, w których droga z domu do szkoły uczniów, uczęszczających do klasy piątej i wyższych, wynosi do 4 km. Art. 4. 1) W okresie przejściowym, jednak nie dłużej niż w ciągu sześciu lat od wejścia w życie niniejszego dekretu, mogą być powoływane na stanowiska nauczycielskie w szkołach państwowych, publicznych i prywatnych, z wyjątkiem szkół wyższych, osoby nie posiadające przepisanych kwalifikacji zawodowych. 2) Minister Oświaty określi zasady zatrudnienia tych osób oraz termin i tryb osiągnięcia przez nie przepisanych kwalifikacji zawodowych. Dnia 5 września 1946 r. rada ministrów, dla celów administracyjnych w zakresie nauczania, wychowania i opieki nad dzieckiem, wydała rozporządzenie o okręgach szkolnych w ramach całego kraju, m. in. powołała okręg białostocki, obejmujący obszar województwa białostockiego, z siedzibą kuratora Okręgu Szkolnego Białostockiego w Białymstoku. Z kolei dnia 8 listopada 1947 r. minister oświaty podzielił okręgi

⁴ ArPi, Inspektorat, sygn. 15 k. 9; sygn. 43 k. 1. Por. W. Wincenciak, *Oświata i szkolnictwo północno-wschodniego Mazowsza w latach wojny i okupacji (1939-1945)*, Łomża 1992, s. 46 n, 71 n.

szkolne na obwody szkolne. W Okręgu Szkolnym Białostockim minister ustalił następujące obwody szkolne: augustowski, białostocki miejski, białostocki wiejski, bielski, elcki, łomżyński, olecki, sokolski, suwalski, szczuczynski i wysokomazowiecki; obwody szkolne pokrywały się z obszarem powiatów⁵. Na czele okręgu szkolnego stał kurator, na czele obwodu szkolnego inspektor.

W inspektoracie łomżyńskim były miasta: Kolno, Łomża, Stawiski i Zambrów, gminy wiejskie: Bożejewo, Chlebionki, Czerwone, Długobórz, Drozdowo, Jedwabne, Rutki, Kupiski, Lubotyń, Mały Płock, Miastkowo, Przytuły, Puchały, Rogienice, Stawiski, Szczepankowo, Szumowo, Śniadowo, osady miejskie: Nowogród i Wizna. Dnia 1 kwietnia 1948 r., z mocą obowiązującą od 1 stycznia tego roku, został utworzony powiat kolneński, do którego z powiatu łomżyńskiego odeszły miasta Kolno i Stawiski oraz gminy wiejskie: Czerwone, Mały Płock i Stawiski. Szkoły na tym terenie przeszły pod zarząd inspektora w Kolnie⁶.

Kuratorium Okręgu Szkolnego Białostockiego zostało powołane 23 VIII 1944 r. Pierwszym kuratorem został Jan Młynarczyk, następnie funkcję tę pełnili: Eugenia Krassowska, Karol Strzałkowski i Władysław Okuszek. W maju 1946 r. w inspektoracie w Łomży pracowali: Franciszek Wasążki – inspektor, Franciszek Franus i Teofil Kubrak – podinspektorzy, Tadeusz Czajkowski – instruktor nauczania dorosłych, Jan Michalczuk – referent zaopatrzenia, Alina Wyrzykowska – sekretarka, Wanda Kowalska – kancelistka, Maria Wasążnik – maszynistka, Jan Nosek – woźny; w październiku 1946 r.: Franciszek Wasążnik – inspektor, Franus Franciszek, Jemielity Bolesław, Czajkowski Tadeusz – podinspektorzy, Jastrzębska Jadwiga – sekretarka, Alina Wyrzykowska – starszy rejestrator, Aniela Rokicka – instruktor przedszkoli, Jan Michalczuk – referent zaopatrzenia, Sabina Wasążnik – kancelistka, Jan Nosek – woźny. Pismem Kuratorium z 27 XI 1947 r. do pełnienia obowiązków inspektora został powołany Władysław Fedyszyn. W październiku 1948 r. wizytatorami rejonowymi byli: Jemielity Bolesław, Irena Sokołow, Aleksander Poczykowski⁷.

Warunki pracy w inspektoracie były trudne. Dnia 6 grudnia 1947 r. kuratorium w Białymstoku pragnąc ułatwić pracownikom inspektoratu w Łomży dojazd do szkół w powiecie przyznało kredyt na kupno konia i bryczki z tym warunkiem, że utrzymanie konia i opłata woźnicy będzie pokryta przez powiat. W związku z tym: inspektor łomżyński zwrócił się do nauczycieli, by ci zaapelowali do uczniów szkół powszechnych, aby zechcieli przyczynić się w utrzymaniu konia jednorazową daniną wartości 1/2 kg owsa. Kto nie ma owsa, może dać inne zboże, względnie równoważność w gotówce. Każdy wychowawca przeprowadzi zbiórkę w swojej klasie na listach podanego wzoru a do 22 tego miesiąca należy zwrócić listy i zboże⁸.

⁵ Dz. Ust. 1946 nr 2 poz. 9; 1946 nr 47 poz. 269; 1947 nr 12 poz. 48.

⁶ W. Jemielity, Podziały administracyjne powiatów łomżyńskiego i zambrowskiego w latach 1919-1990, Studia Łomżyńskie t. 4 (1993), s. 167, 170, 180.

⁷ ArPł, Inspektorat, sygn. 1 k. 12, 23; sygn. 43 k. 1, 7.

⁸ ArPł, Inspektorat, sygn. 1 k. 10.

Liczba uczniów i nauczycieli

W sprawozdaniu z 31 12 1944 r. podano 2223 dzieci uczęszczających do szkoły w powiecie łomżyńskim, w kolejnych sprawozdaniach: z 30 05 1945 r. – 16578, z 1 01 1946 r. – 22691, z 1 03 1946 r. – 22745, z 31 12 1946 r. – 24185, z 1 05 1947 r. – 23318, z 16 04 1948 r. – 18697, z 1 06 1948 r. – 24021, z 15 12 1949 r. – 20740 dzieci (w 1948 r. kilka gmin odeszło do powiatu kolneńskiego). W proporcji miasto i wieś, 1 12 1945 r. w miastach uczyło się 5532, na wioskach 18653 dzieci. Ponadto 1 02 1946 r. w powiecie istniało 17 szkół z klasami dla wieku opóźnionego, w których przebywało 1160 uczniów⁹.

Wiele dzieci nie korzystało z nauki szkolnej. W styczniu 1946 r. nie uczyło się 3150 dzieci, w marcu tego roku 2187, w listopadzie tego roku – 8% było nie objętych obowiązkiem szkolnym, w maju 1947 r. – 1025, w kwietniu 1948 r. – 1450, w czerwcu tego roku – 1553 dzieci. Niektórzy kierownicy szkół podawali przyczyny absencji dzieci. Oto przykłady z 1946 r.: Jakać Dworna – nie chodzi do szkoły 60 dzieci, pasą bydło od maja do listopada, uczą się tylko przez resztę miesięcy; Kąty – 69 dzieci, z braku obuwia i nauczyciela; Lubotyń – 60, pracują zarobkowo, pasą krowy, nie posiadają butów i ubrań; Mały Płock – 28, z braku obuwia; Miastkowo – 68, z braku obuwia; Niksowizna – 4, pasą krowy; Osowiec – 36, z braku obuwia; Truszki – 60, z braku książek; Zabiele – 80, z powodu złej drogi i odległości. W listopadzie 1949 r. Komisja Oświatowa stwierdziła, że frekwencja w szkołach w okresie generalnych robót gospodarskich i w okresie pasionki spadała zastraszająco. Także dzieci z miast uciekały do pracy przy pasieniu bydła i nie uczęszczały do szkoły w nowym miejscu pobytu¹⁰. W czerwcu 1948 r. w powiecie łomżyńskim zarejestrowano analfabetów 5918 i półanalfabetów 2564, w tym mężczyzn 3991 i kobiet 4491, zwolniono z nauki 4507 a skierowano na kurs 3975 osoby¹¹.

W sprawozdaniach inspektoratu podawano liczbę nauczycieli: 31 12 1944 – 46, 30 06 1945 – 370, 20 11 1945 – 452, 1 12 1945 – 457, 1 01 1946 – 547 (kwalifikowanych 313, niekwalifikowanych 234), 1 03 1946 – 537 (310 i 227), 14 11 1946 – niekwalifikowanych 50%, 1 02 1947 – 476 (256 i 242), 18 09 1947 – 485 (241 i 254), 14 04 1948 – 398 (200 i 198), 1 06 1948 – 498 (230 i 268), 15 12 1949 – 451 (244 i 207). Odczuwano brak nauczycieli: 20 11 1945 – 27, 1 03 1946 – 28, 14 11 1946 – 74, 31 12 1946 – 54, 22 01 1948 – 60 nauczycieli. Istniała ożywiona migracja: 1 12 1946 ubyło 3 nauczycieli a przybyło 85, w lutym 1946 r. odeszło 5 nauczycieli a przybyło 4 nowych, w październiku zaznaczono odejście na własną prośbę 44 nauczycieli. Po wojnie następował więc szybki nabór nauczycieli,

⁹ ArPł, Inspektorat, sygn. 3 k. 1; sygn. 5 k. 5; sygn. 15 k. 4, 10, 25, 28; sygn. 43 k. 1. Powiatowa Rada Narodowa w Łomży (skrót: PRN), sygn. 23 k. 5; sygn. 30 k. 27.

¹⁰ ArPł, Inspektorat, sygn. 3 k. 1, 24; sygn. 8 k. 30, 90, 96; sygn. 8 k. 78; sygn. 9 k. 23, 53; sygn. 10 k. 111, 77; sygn. 43 k. 1, 24. PRN, sygn. 23 k. 5, 21.

¹¹ ArPł, Inspektorat, sygn. 51 k. 5.

gorzej było z ich przygotowaniem do zawodu. W styczniu 1946 r. przyjęto nowe siły z ukończonym 6-miesięcznym kursem pedagogicznym. W maju 1946 r. podano, że w porównaniu z wrześniem poprzedniego roku zwiększyła się ilość nauczycieli o 111, w tym kwalifikowanych 11 a niekwalifikowanych 110. W lutym 1947 r. wśród kwalifikowanych było 149 nauczycieli, którzy pracowali na terenie powiatu przed wojną. Doksztalcanie nauczycieli odbywało się na konferencjach rejonowych. W 1946 r. istniało 19 rejonów konferencyjnych, każdy rejon odbył po pięć konferencji. W lutym 1948 r. doksztalało się 131 nauczycieli, a nie doksztalało się 123, w czerwcu tego roku odpowiednio 150 i 118, w październiku 1949 r. 87 i 120 nauczycieli. Rozróżniano nauczycieli etatowych, kontraktowych i płatnych od godzin. 28.01.1948 pierwszych było 269, drugich 210, płatnych od godzin 3 nauczycieli. W 1950 r. wymieniono wiek uczących: w przedziale do 30 lat – kwalifikowanych 54, a niekwalifikowanych 131, 31-40 lat 41 i 33, 41-50 lat 102 i 38, 51-60 lat 36 i 4, ponad 60 lat 11 i 1 osoba. Największą ilość stanowili nauczyciele młodzi, niekwalifikowani¹².

Średnie obciążenie nauczyciela w skali całego powiatu 06.1948 r. wynosiło 50 uczniów, a w mieście Łomży 30 uczniów; 28.12.1949 r. średnie obciążenie – 47 uczniów. W ramach etatu nauczyciel miał obowiązek prowadzenia zajęć w wymiarze 30 godzin zasadniczych tygodniowo, a pomoc kancelaryjna w inspektoracie w wymiarze 42 godzin tygodniowo. Takie zobowiązania podejmowali pracownicy przy podpisywaniu umowy o pracę. Za dodatkowe godziny pracy byli wynagradzani odrębnie. Wielu nauczycieli pracowało ponadwymiarowo, bardzo często 36, a niekiedy nawet 48 godzin. W ramach półrocznych i rocznych sprawozdań z każdej szkoły zaznaczono ilość pełnionych godzin lekcyjnych i z jakich przedmiotów¹³. Trzeba ponadto uwzględnić kursy doksztalcające dla tych uczniów, którzy przekroczyli wiek szkolny. W większości kursów pracowali nauczyciele szkół powszechnych, a same lekcje odbywały się w budynkach szkolnych. W roku szkolnym 1946/47 była jedna szkoła powszechna dla dorosłych ze 104 uczniami i 8 nauczycielami; w grudniu 1948 r. jedna państwowa szkoła powszechna dla dorosłych ze 310 uczniami i 8 nauczycielami, 17 państwowych kursów doksztalcających z 528 uczniami i 39 nauczycielami, 11 państwowych kursów analfabetów z 237 uczniami i 15 nauczycielami¹⁴.

Liczba nauczycieli w powiecie była warunkowana ilością przydzielonych etatów. Od 1 listopada 1947 r. kuratorium przydzieliło następującą liczbę etatów

¹² ArPI, Inspektorat, sygn. 3 k. 1; sygn. 5 k. 5; sygn. 15 k. 4, 10, 20, 25, 28; sygn. 43 k. 1, 6, 21, 25, 27, 39; sygn. 55 k. 83, 115, 132, 133. PRN, sygn. 1 k. 33; sygn. 30 k. 27; sygn. 23 k. 2. Dziennik Urzędowy Kuratorium Okręgu Szkolnego Białostockiego 1947 nr 2 s. 8. Por. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty 1946 nr 5 s. 185 – Instrukcja organizacji roku szkolnego w zakresie kształcenia nauczycieli szkół powszechnych.

¹³ ArPI, Inspektorat, sygn. 21 k. 158; sygn. 26 k. 101; sygn. 27 k. 134; sygn. 56 k. 17, 43.

¹⁴ ArPI, Inspektorat, sygn. 15 k. 24; sygn. 16 k. 3.

nauczycielskich w ramach swojego okręgu: powiat Augustów 175, Białystok miasto 210, Białystok powiat 410, Bielsk-Podlaski 480, Ełk 125, Grajewo 225, Łomża 490, Olecko-Goldap 105, Sokółka 210, Suwałki 240 i Wysokie Mazowieckie 270 etatów. Dnia 15.05.1948 r. w powiecie łomżyńskim było 479 czynnych etatów, 18 czerwca tego roku 500 etatów, z tych 4 osoby na przydziale w administracji, a 6 osób skierowano na studia. Na rok szkolny 1948/49 inspektor planował 561 etatów i zaznaczył, że brakującą ilość 62 etatów mogli by uzupełnić kandydaci z maturą liceum pedagogicznego, ewentualnie z małą maturą. W związku z odejściem kilku gmin do powiatu kolneńskiego, kuratorium 9 września 1949 r. ustaliło dla powiatu łomżyńskiego 430 etatów, bez możliwości przekroczenia przyznanej ilości etatów. Od 1 stycznia 1950 r. kuratorium przyznało 442 etaty nauczycielskie oraz 10 zastępczo dla chorych i urlopowanych¹⁵.

W powiecie łomżyńskim nauczyciele stanowili podstawową grupę ludzi ze średnim wykształceniem; byli trzonem inteligencji. Niektórzy nauczyciele przechodzili do innych instytucji, ale większość z nich pozostała w zawodzie nauczycielskim. Ponieważ byli to przeważnie ludzie młodzi, pozostawali w oświacie długo po 1950 r.

Stan organizacyjny szkół

W 1939 r. powiecie łomżyńskim były 154 szkoły. Po wojnie, 11.01.1944 r. zaledwie 17, 31.12.1944 r. - 26, 30.06.1945 r. - 155, 1.12.1945 r. - 166 (w tym 6 nieczynnych z braku nauczyciela), 1.02.1947 r. - 236 (w tym czynnych 187, nieczynnych 49), 18.09.1947 r. - 192 (czynnych 160, nieczynnych 32), 1.07.1948 r. - 189 (w miastach 11, na wioskach 178), w roku szkolnym 1948/49 - 135, w 1949/50 - 134 szkoły¹⁶.

W szkołach pracowali od jednego do czterech i więcej nauczycieli. Dnia 1.12.1945 r. jeden nauczyciel był w 91, dwaj - w 50, trzej - w 14, czterech i więcej - w 28 szkołach; 1.03.1946 r.: jeden - w 85, dwaj - w 88, trzej - w 14, czterech - w 6, pięciu i więcej - w 22; 18.09.1947 r.: jeden - w 101, dwaj - w 48, trzej - w 17, czterech i więcej - w 26; 16.04.1948 r.: jeden - w 48, dwaj - w 40, 3 - w 5, czterech i więcej - w 31; w 1949/50 r.: jeden - w 52, dwaj - w 35, trzech - w 17, czterech i więcej - w 30 szkołach (trzeba pamiętać o odejściu kilku gmin do powiatu kolneńskiego). Stopniowo malała więc liczba szkół niżej zorganizowanych. W roku szkolnym 1949/50 podniesiono stopień organizacyjny w 17 szkołach o jednym nauczycielu, to jest 32%¹⁷.

Dnia 1.01.1946 r. w szkołach o jednym nauczycielu było 4790 dzieci, o dwóch - 5964, o trzech - 1914, o czterech - 1245, o pięciu i więcej - 8598; 1.07.1948 r.:

¹⁵ ArPi, Inspektorat, sygn. 1 k. 21; sygn. 55 k. 82, 114, 118.

¹⁶ ArPi, Inspektorat, sygn. 3 k. 1; sygn. 5 k. 5; sygn. 15 k. 10, 25, 29; sygn. 43 k. 6. PRN, sygn. 30 k. 27.

¹⁷ ArPi, Inspektorat, sygn. 3 k. 1; sygn. 15 k. 10; sygn. 43 k. 1, 7, 39. PRN, sygn. 23 k. 5.

o jednym – 3624, o dwóch – 4522, o trzech – 5281, o czterech – 4712, o pięciu – 2759, o sześciu – 1619, o siedmiu – 827, o ośmiu – 115 uczniów; 16 04 1948 r.: o jednym – 2384, o dwóch – 3889, o trzech – 2340, o czterech i więcej – 10084 uczniów. W czerwcu 1948 r. jeden nauczyciel miał pod opieką w 11 szkołach do 40 uczniów, w 34 szkołach do 41-60 uczniów, w 28 szkołach do 61-80 uczniów, w 21 szkołach do 80-120 uczniów, w 2 szkołach ponad 120 uczniów¹⁸.

Według programu nauczania przed wojną były szkoły I-IV, V, VI i VII klasowe. Po wojnie było podobnie, chociaż istniały szkoły II i III klasowe, ale raczej w fazie powstawania szkoły w danej miejscowości. Dzieci ze szkół niżej zorganizowanych mogły przechodzić do najbliższych szkół wyżej zorganizowanych, do starszych klas. Na przykład w 1948 r. do szkoły zbiorczej w Jedwabnem przypisane były szkoły: Burzyn 6 klasowa, Grądy Duże 5 kl., Janczewo 6 kl., Karwowo 6 kl., Konopki Chude 6 kl., Kotówek 4 kl., Kucze Duże 4 kl., Makowskie 4 kl., Nadbory 5 kl. i Orlikowo 5 kl. W praktyce taki układ nie spełniał swojej roli. W grudniu 1945 r. było 40 szkół zbiorczych, do których uczęszczało tylko 253 dzieci ze szkół niepełnych. Inspektorat w Łomży w czerwcu 1948 r. stwierdził, że kierownicy szkół o jednym i o dwóch nauczycielach w dalszym ciągu nie przekazywali uczniów klas IV i V szkołom zbiorczym i nie wiedzieli, co się dzieje z dziećmi w wieku obowiązku szkolnego, które ukończyły wymienione szkoły; w maju 1949 r. – że przekazywanie dzieci ze szkoły niżej zorganizowanej do szkoły zbiorczej nie odbywa się; w kwietniu 1950 r. – przekazywanie uczniów ze szkół niepełnych do szkół zbiorczych w dalszym ciągu nie było zorganizowane, przeważnie część dzieci samorzutnie uczęszczała do klas starszych szkoły zbiorczej. Dla wielu dzieci nauka kończyła się więc na programie klas niższych¹⁹.

Szkoły w gminach

Podane wyżej zestawienia liczbowe o szkołach mają charakter ogólny, niejako bezosobowy. Dopiero wskazanie poszczególnych miejscowości szkolnych, stopnia organizacyjnego danej szkoły i nazwisk nauczycieli osadzi omawiane zagadnienie w terenie. Dane pochodzą ze sprawozdań składanych na początku roku, w lutym i na końcu roku. Stopień organizacyjny szkoły i liczbę dzieci autor brał zasadniczo z końca danego roku. W opracowaniu uwzględniono wszystkie nazwiska występujące w spisach na początku roku szkolnego, w jego połowie i w czerwcu; nauczyciele niekiedy zmienili miejsce pracy podczas trwania roku szkolnego, mogli więc być w szkole na początku roku szkolnego, a nie być w dalszych miesiącach.

¹⁸ ArPł, Inspektorat, sygn. 3 k. 1; sygn. 15 k. 25; sygn. 23 k. 27; sygn. 43 k. 21. PRN, sygn. 23 k. 5.

¹⁹ ArPł, Inspektorat, sygn. 35 k. 15, sygn. 43 k. 1, 24, 33, 41.

1. Gmina Bożejewo

Bożejewo: 1945/46 rok V klas 147 uczniów, 46/47 V 144, 47/48 V 100, 48/49 VI 132, 49/50 VII 140. Choińska-Drwięga Maria 45/50, Szumiński Władysław 45/47, Orzechowska Agnieszka 45/47, Mateuszczyk Władysław 47/48, Rejmer Kazimierz 48/49, Kaliszewska Jadwiga 49/50.

Bronowo: 45/46 VII 178, 46/47 VII 198, 47/48 VII 197, 48/49 VII 233, 49/50 VII 245. Szymański Józef 45/50, Mateuszczyk Władysława 45/50, ks. Gliński Apoloniusz 45/48, Mateuszczyk Eugenia 45/46, Szylin Jerzy 45/46, Szymańska Eugenia 47/50, Szymczak Józef 47/48, Szymczak Władysława 47/48, Waniewski Rajmund 47/48, Matejkowska Stefania 47/50, ks. Chudzik Stanisław 48/50, Malinowski Zygmunt 49/50.

Kotówek: 45/46 III 50, 46/47 III 50, 47/48 IV 68, 48/49 IV 58, 49/50 V 73. Dobrosz Janina 45/46, Borawska Jadwiga 46/47, Niedźwiecka Michalina 47/50, Dziewańska Zofia 47/50.

Kramkowo: 45/46 IV 80, 46/47 V 75, 47/48 V 87, 48/49 VI 95, 49/50 VI 87. Kupidłowski Marian 45/46, Wróblewski Stanisław 45/47, Wróblewska Antonina 45/47, Łada Piotr 47/48, Łada Sylwestra 47/48, Kupidłowski Marian 48/49, Kupidłowska Helena 48/49, Jemielity Mieczysław 49/50, Majstat Ludwika 49/50.

Nietawice: 45/46 IV 89, 46/47 IV 76, 47/48 IV 56, 48/49 V 55, 49/50 V 79. Kuczykowski Jan 45/47, Popiołek Stanisław 47/49, Rejmer Kazimierz 49/50, Rejmer Ludwika 49/50.

Rutki Zaborowo: 45/46 IV 53, 46/47 IV 69, 47/48 IV 44, 48/49 IV 41, 49/50 VI 93. Kozikowski Antoni 45/50, Borawska Jadwiga 46/47, Kuczykowski Jan 47/50.

Srebrowo: 45/46 IV 49, 46/47 IV 50, 47/48 IV 36. Galiński Antoni 45/48.

Wierciszewo: 45/46 IV 102, 46/47 IV 94, 47/48 IV 143, 48/49 V 113, 49/50 VI 104. Abramowska Justyna 45/50, Malinowska Teresa 49/50.

Wizna: 45/46 VI 322, 46/47 VI 367, 47/48 VII 410, 48/49 VII 483, 49/50 VII 463. Dymnicki Bolesław 45/50, Dymnicka Anna 45/50, Kozikowska Helena 45/47, Sokołowska Janina 45/48, Ramotowska Eugenia 45/47, Kamelowa Eugenia 45/46, Wiśniewska Jadwiga 46/48, ks. Chudzik Stanisław 46/48, Sokołow J. 47/48, Kuczykowski Jan 47/48, Gawrychowska Apolonia 47/48, Pisańska Marta 48/50, Adamczykowa Barbara 48/49, ks. Podbielski Telesfor 49/50, Rojek Genowefa 49/50, Burzymowski Józef 49/50, Samluk Zofia 49/50, Niebrzydowska Alicja 49/50, Mościcki Mieczysław 49/50, Rojek Genowefa 49/50.

Zanklewo: 45/46 IV 94, 46/47 IV 109, 47/48 IV 57, 48/49 IV 72, 49/50 VI 103. Popiołek Stanisław 45/50, Karwowski 47/49, Samluk Zofia 48/49, Kamińska Jadwiga 49/50.

2. Gmina Chlebiotki

- Chlebiotki Nowe*: 45/46 IV 51, 46/47 V 52, 47/48 V 52, 48/49 IV 50, 49/50 VI 75. Żach Antonina Janina 46/48, ks. Kin Antoni 46/48, Dąbek Ryszarda 48/49, Świerczewska Halina 48/50, Strękowski Wiktor 48/50, ks. Wodecki Julian 48/50.
- Cibory Goleckie*: 45/46 III 50, 46/47 V 102, 47/48 V 102, 48/49 VI 139, 49/50 VI 102. Sochacka Zofia 45/49, Bruszevska Edyta 45/46, Włodkowska Jadwiga 48/49, Olejnik Maria 49/50, Wiśniewski Edward 49/50.
- Grabowo Nowe*: 45/46 III 30. Żach Antonina Janina 45/46.
- Konopki Pokrzywnica*: 45/46 IV 44, 46/47 III 30, 47/48 IV 55, 48/49 IV 40, 49/50 IV 80. Wiczorek-Wiśniewska Alicja 45/47, Dłużniewska Jadwiga 47/48, Świerczewska Halina 48/49, Kossakowska Zenobia 49/50.
- Maleszewo Łynki*: 45/46 III 30, 46/47 III 54, 47/48 IV 28, 48/49 IV 55. Mocarska Emilia 46/47, Kłosek Helena 47/50.
- Maleszewo Perkusy*: 45/46 III, 46/47 III, 48/49 IV 41, 49/50 IV 48. Mocarska Emilia 45/46, Wyszowata Helena 48/49.
- Strękowa Góra*: 46/47 II 26, 47/48 III 22, 48/49 IV 46, 49/50 IV 32. Strękowski W. 46/47, Mrozowicz Edward 47/50.
- Targonie Wielkie*: 45/46 IV 136, 46/47 IV 150, 47/48 IV 87, 48/49 IV 107, 49/50 VI 141. Szubart Jerzy 45/47, Szubart Jadwiga 45/47, Niesielski Czesław 45/46, Wiśniewska Alicja 47/48, Bruszevska Edyta 47/48, Popiołek Waclaw Stanisław 48/49, Jaworowski Eugeniusz 49/50, Gawkowska Zofia 49/50.
- Zawady*: 45/46 VI 166, 46/47 VII 195, 47/48 VII 229, 48/49 VII 288, 49/50 VII 238. Juraszczyk Maria 45/50, Kielczewska Albina 45/50, Kostrowa Maria 46/50, Kielczewska Helena 46/50, Diagielec Klementyna 46/47, ks. Żochowski Stanisław 46/48, Szubart Jerzy 47/50, Szubart Jadwiga 47/50, Kostkowa Maria 48/50.

3. Gmina Długobórz

- Cieciorki*: 45/46 IV 53, 46/47 IV 46, 47/48 IV 38, 48/49 IV 42, 49/50 IV 40. Bobińska Anna 45/50.
- Czartosy*: 45/46 IV 77, 47/48 V 53, 48/49 IV 47, 49/50 IV 34. Wiśniewska Maria 45/47, Łozińska Helena 47/48, Przeździecka Czesława 49/50.
- Klimasze Nagórki*: 45/46 III 46. Mularczyk Jadwiga 45/46.
- Krajewo Korytki*: 45/46 IV 34, 46/47 IV 52, 47/48 V 40. Żelaźnicki Józef 45/46, Ferenc Maria 46/48.
- Laskowiec*: 45/46 V 155, 46/47 VI 136, 47/48 V 134, 48/49 VI 129, 49/50 VII 149. Rutkowska Eugenia 45/49, Zakrzewski Henryk 45/46, Zaleska Irena 45/46, Popiołek Wiesław 46/47, Marcinkowski Edward 47/49, Pastorczyk Franciszek 49/50, Pastorczyk Eugenia 49/50, Konarzewska Apolonia 49/50.

- Osowiec*: 45/46 III 54, 46/47 V 95, 47/48 V 103, 48/49 VI 93, 49/50 VII 106.
Łabanowski Marian 45/47, Łabanowski Franciszek 46/47, Sokołowski Jan 47/49,
Leśniewska Konstancja 47/48, Skąta Henryk 49/50, Chmielewska Jadwiga 49/50,
Horodyska Wanda 49/50.
- Poryte Jabłoń*: 44/45 III 60, 45/46 IV 78, 47/48 IV 42, 48/49 V 88, 49/50 V 90.
Godlewska Maria 45/47, Grądzka Stanisława 46/50, Żelaźnicki Józef 47/49,
Saniewski Tadeusz 48/50.
- Sasiny*: 45/46 III 25, 46/47 IV 38. Łozińska Helena 45/47.
- Wądołki Borowe*: 44/45 IV 72, 45/46 V 110, 46/47 VI 139, 47/48 VII 155, 48/49 VII
173, 49/50 VII 158. Kurzeja Jan 45/50, Kurzeja Weronika 45/50, Krajewska Alicja
46/48, Kuberacka Donata 48/50.
- Wiśniewo*: 44/45 V 60, 45/46 V 116, 46/47 VI 151, 47/48 VII 195, 48/49 VII 205,
49/50 VII 196. Grosfeld Franciszek 45/50, Bolechowska Janina 45/46, Ryzewska
Janina 46/47, Przechodzeń Jadwiga 47/50, Rutkowska Janina 47/49, Wnorowska
Zofia 48/50, Malinowski Tadeusz 49/50.
- Zagroby Łętownica*: 45/46 IV 77, 46/47 IV 63. Wiśniewska Maria 45/47.
- Zakrzewo Stare*: 45/46 V 63, 46/47 IV 78, 47/48 IV 73, 48/49 VI 93, 49/50 IV 56.
Babiel J. 45/46, Wandel 45/46, Żelaźnicki Józef 46/47, Zieliński Aleksander
47/50, Przeździecka Czesława 48/49, Kulesza Stanisław 48/49, Zieliński Zbigniew
49/50.
- Zakrzewo Zagroby*: 45/46 VI 120, 46/47 VI 127, 47/48 V 133, 48/49 VI 136, 49/50
VII 192. Jakubiak Jadwiga 45/48, Plebański Wiesław 45/47, Trzaska Stanisław
46/47, Konarzewska Apolonia 48/49, Polak Zofia 48/49, ks. Kozłowski Bolesław
48/50, Śmiarowska Helena 49/50, Szumowski Włodzimierz 49/50, Włodkowska
Helena 49/50.

4. Gmina Drozdowo

- Budy Czarnockie*: 45/46 IV 63, 46/47 IV 53, 47/48 IV 37, 48/49 IV 37, 49/50 IV 33.
Bukowski Ignacy 45/46, Siemiński Stanisław 46/47, Łebkowska Adolfina 47/50.
- Czarnocin*: 46/47 III 67, 47/48 III 47. Lachowicz Maria 46/48.
- Drozdowo*: 45/46 VI 187, 46/47 VII 205, 47/48 VI 200, 48/49 VII 226, 49/50 VII
246. Baranowski Edward 45/47, Sakowski Tadeusz 45/50, Juszkiewicz Edward
45/50, Filipkowski Władysław 45/46, Cwalina Janina 45/47, ks. Cwalina Kazimierz
45/50, Fedorowicz Stefan 47/49, Chrostowski Franciszek 47/50, Perzanowska Irena
48/489, Dębek Ryszarda 49/50, Dymnicka Teresa 49/50.
- Jeziorko*: 45/46 V 97, 46/47 VI 130, 47/48 VII 140, 48/49 VII 145, 49/50 VII 146.
Rytelewska Teodora 45/47, Matuszewska Maria 45/49, Rydzewska Teodora 47/50,
Rydzewski Antoni 47/48, Jakubiak Jadwiga 48/49, Zawłocka Anastazja 49/50,
Kamiński Franciszek 49/50.

- Kalinowo*: 45/46 IV 59, 46/47 IV 49, 47/48 IV 55. Szymański Aleksander 45/47, Szymańska Łucja 45/47, Łebkowska Jadwiga 47/48.
- Kossaki*: 45/46 IV 42, 46/47 IV 58, 47/48 IV 43, 48/49 IV 41, 49/50 IV 36. Szczęsna Jadwiga 45/46, Malinowski Zygmunt 46/49, Topczewska 49/50, ks. Chudzik Stanisław 49/50.
- Kownaty*: 45/46 IV 116, 46/47 IV 130, 47/48 V 132, 48/49 VI 144, 49/50 VI 136. Dąbrowska Aniela 45/49, Komorowska Rozalia 45/46, Mioduszevska Barbara 47/48, Marcinkiewicz Irena 47/50, Stankiewicz Izabela 48/50, Rutkowska Jadwiga 49/50.
- Krzewo*: 45/46 IV 67, 46/47 IV 63, 47/48 IV 66, 48/49 IV 61, 49/50 IV 52. Maciejczyk Halina 45/47, Rogińska Halina 45/46, Urbanowski Zygmunt 46/47, Matejkowska Danuta 47/48, Szymańska Jadwiga 48/50.
- Olszyny*: 44/45 III 110, 45/46 V 134, 46/47 VI 93, 47/48 VI 165, 48/49 VII 179, 49/50 VII 186. Bludziejewicz Janina 44/45, Szyłkiewicz Teodor 44/47, Szyłkiewicz Czesława 44/47, Płoski Józef 45/47, Gliński Lucjan 47/50, Urbanowski Zygmunt 47/48, Kuklińska Halina 48/50, Jemielity Wanda 48/49, Duchnowska Wanda 48/49, Prosiński Julian 49/50.
- Piątnica*: 44/45 VI 220, 45/46 VII 328, 46/47 VII 370, 47/48 VII 304, 48/49 VII 323, 49/50 VII 313. Czerkowski Ludwik 44/46, Gurzęda Janina 44/50, Stefko Kazimiera 44/46, Bazydło Helena 44/50, Bargielska Jadwiga 44/50, Lemański Edward 44/47, Openchowska Zenobia 44/49, Sobczak Jadwiga 44/46, Jankowski Zygmunt 44/46, Łada Piotr 44/46, ks. Zarzecki Bronisław 44/50, Ostrowski Julian 46/50, Dworakowska Regina 46/50, Przestrzelska Stanisława 46/50, Bucki Jan 46/47, Lachowicz Maria 46/49, Lipiński Aleksander 47/50, Tymińska Halina 47/48, Szymański Aleksander 47/50, Szymańska Łucja 48/50, Łebkowska Janina 48/50, Kuleszczyk Kazimiera 49/50, Jakubiak Jadwiga 49/50, Krajewska Teresa 49/50.
- Poniat*: 45/46 IV 48, 46/47 IV 41, 47/48 IV 36, 48/49 IV 41, 49/50 IV 49. Masiejczyk Halina 45/48, Skrodzki Stanisław 45/46, Matejkowska 48/49, Duchnowska Wanda 49/50.
- Rakowo Boginie*: 45/46 IV 76, 46/47 IV 91, 47/48 IV 88, 48/49 IV 75, 49/50 IV 61. Filipkowska Genowefa 45/50.
- Taraskowo*: 45/46 III 54, 46/47 IV 56. Oleksiewicz Stefania 45/46, Bez Irena 46/47.
- Truszki – Żelechy*: 44/45 III 40, 45/46 IV 124, 46/47 IV 140, 47/48 IV 143, 48/49 V 135, 49/50 VI 151. Blusiewicz Kazimiera 45/46, Szablowska Helena 45/46, Niedźwiecka Maria 46/47, Mroczkowska Irena 46/47, Kalinowska Irena 47/48, Wiśniewska Krystyna 48/50, Choromańska Lucyna 48/50, Galińska Janina 48/50.
- Wyżyki*: 45/46 IV 45, 46/47 IV 38, 47/48 IV 29, 48/49 IV 30, 49/50 IV 31. Łebkowska Jadwiga 45/47, Rykowska Olimpia 47/49, Mieczkowska Anna 49/50.

5. Gmina Jedwabne

- Burzyn:* 45/46 IV 78, 46/47 V 150, 47/48 VI 182, 48/49 VII 237, 49/50 VII 252.
Rybak Bazyli 45/50, Tarnowska Zofia 45/47, ks. Guzewicz Franciszek 45/49, Bałazy Janina 48/49, Rogowski Edward 48/50, Dąbrowski Adam 49/50, Matejkowska Danuta 49/50.
- Grądy Duże:* 45/46 IV 77, 46/47 IV 68, 47/48 IV 58, 48/49 V 100, 49/50 VI 95.
Dziewańska Zofia 45/48, Brzezko Tadeusz 45/46, Modzelewski Jarosław 48/49, Modzelewska Zofia 48/50, Dobrosz Janina 49/50.
- Janczewo:* 45/46 III 37, 46/47 V 71, 47/48 VI 63, 48/49 VI 90, 49/50 IV 47.
Ramotowski Józef 45/48, Ramotowska Janina 46/48, Mierzejewski Feliks 46/49, Prosiński Julian 48/49, Pieniążek Franciszek 49/50.
- Jedwabne:* 44/45 VI 292, 45/46 VII 391, 46/47 VII 515, 47/48 VII 427, 48/49 VII 524, 49/50 VII 552. Skarżyński Bronisław 45/48, Grodzki Jan 45/46, Arter Anna 45/50, Arter Marian 45/50, Daszkiewicz Eugenia 45/46, Kin Henryk 45/46, Grodzka Stefania 45/46, Piotrowska Aleksandra 45/46, Bobylak Helena 45/49, Rydzewska Antonia 45/47, Kość Edward 47/48, Bobylak Roman 47/49, Chodnicki Józef 47/49, Gosiewska Maria 47/50, Jucewiczowa Janina 47/50, Krzymuska Maria 47/50, Kość Eleonora 47/48, Nierodzik Helena 47/49, Turlińska Maria 47/48, Chrostowska Klara 47/48, Moenke Stanisław 47/50, Jasiński Stanisław 47/48, ks. Chelchowski 47/48, Ostrowski Antoni 48/49, Hołodziuk Józefa 48/50, Mścichowska Janina 48/50, Zaremba Kazimierz 48/50, ks. Rogowski 48/50, Stefański Witold 49/50, Oralewicz Irena 49/50, Ościłowska Helena 49/50, Przepiórowska M. 49/50, Zaremba Maria 49/50, Musiałek Irena 49/50.
- Kamianki:* 45/46 IV 56, 46/47 IV 61. Modzelewski Jarosław 45/47, Modzelewska Zofia 45/47.
- Karwowo:* 45/46 IV 75, 46/47 IV 70, 47/48 V 88, 48/49 VI 95. Brzezko Tadeusz 45/48, Święczkowska Wincentyna 45/46, Wysocka Genowefa 47/48, Chorosz Roman 48/49, Chorosz Czesława 48/49.
- Konopki Chude:* 45/46 V 97, 46/47 V 116, 47/48 V 91, 38/49 VI 115, 49/50 VI 71.
Rokicka Aniela 45/46, Kopańska Anna 45/49, Dobrosz Janina 46/49, Wysocka Genowefa 48/49, Chorosz Roman 49/50, Chorosz Czesława 49/50.
- Kossaki:* 45/46 IV 42, 46/47 IV 47, 47/48 V 37 i wszystkie dzieci przeszły do szkoły w Jedwabnem. Chrościelewska Karolina 45/46, Hołodziuk Józefa 46/48.
- Kucze Duże:* 45/46 III 75, 46/47 IV 95, 47/48 IV 91, 48/49 IV 82, 49/50 VI 101.
Bargłowski Aleksander 45/48, Brzezko Tadeusz 48/49, Wysocka Genowefa 49/50, Płocka Elżbieta 49/50.
- Makowskie:* 46/47 III 50, 47/48 IV 74, 48/49 IV 75, 49/50 IV 55. Pieniążek Franciszek 46/49, Płocki Józef 49/50.
- Nadbory:* 45/46 nieczynna, 46/47 IV 58, 47/48 IV 93, 48/49 V 113, 49/50 V 122.
Pieńkowski Marian 46/47, Rogowski Bolesław 47/50, Bargłowski Aleksander 48/50, Matejkowska Danuta 49/50.

Orlikowo: 44/45 III 60, 45/46 IV 75, 46/47 IV ?, 47/48 V 119, 48/48 V 125, 49/50 VI 141. Stefański Władysław 45/47, Pobjewska Stanisława 45/47, Kozikowski Antoni 47/49, Karpiński Tadeusz 48/50, Ziemczyk Krystyna 49/50.

Pieńki Borowe: 44/45 II ?, 45/46 III 39, 46/47 IV 40. Sekmistrz Władysław 45/47.

Siestrzanki: 1 02 46 II Krasiński Wacław.

6. Gmina Kołaki

Kołaki: 45/46 VI 180, 46/47 VII 201, 47/48 VII 194, 48/49 VII 197, 49/50 VII 174. Kołomyjski Wacław 45/50, Targońska Józefa 45/47, Wójcikowa Kazimiera 45/46, Plinkówna Janina 45/47, Bałazówna Janina 45/46, ks. Pianko Władysław 46/50, Godlewska Maria 47/50, Ferenc Zofia 47/48, Danielewska Barbara 47/48, Grabowski Edward 47/48, Chojnowski Witold 48/49, Kołomyjska Zofia 48/49, Wiaksówna Lucyna 48/50, Karpińska Lucyna 49/50, Kulikowski Stanisław 49/50.

Kossaki Borowe: 45/46 IV 55, 46/47 IV 58, 47/48 V 64, 48/49 IV 60, 49/50 VI 79. Śmiarowska Irena 45/47, Śmiarowski Stanisław 45/47, Targoński Kazimierz 47/48, Targońska Zofia 47/48, Grabowski Edward 48/49, Zielińska Teresa 49/50, Kołomyjska Zofia 49/50.

Łętowo Dąb: 45/46 IV 48, 46/47 IV 36. Targoński Kazimierz 45/47.

Szczodruchy: 44/45 V 184, 45/46 V 152, 46/47 V 132, 47/48 V 132, 48/49 VI 166, 49/50 VII 180. Pęski Eugeniusz 44/45, Zaleska Tekla 44/49, Wójcik Jan 45/46, Wójcik Kazimiera 45/46, Wrzesiński J. 46/47, Wrzesińska Maria 46/47, Manelska Janina 47/49, Saniewski Antoni 48/49, Grabowski Edward 49/50, Grabowska Julia 49/50, Gacha Helena 49/50.

Zanie: 44/45 IV 127, 45/46 V 117, 46/47 VI 123, 47/48 VI 124, 48/49 VII 142, 49/50 VII 135. Zarańska Józefa 45/46, Piątkowska Maria 45/47, Gryka Stefan 46/48, Gryka Helena 46/48, Zaniewska Franciszka 47/50, Mioduszewski Kazimierz 48/50, Gołaszewska Wanda 48/50.

7. Gmina Kupiski

Jednaczewo: 45/46 III 85, 46/47 IV 90, 47/48 IV 75, 48/49 V 105, 49/50 V 97. Rytelewska Teodora 45/47, Tekieli Aleksandra 45/46, Falko Julia 46/47, Cwalina Jadwiga 47/49, Krajewska Regina 47/48, Michalska Krystyna 48/50, Brzeczko Tadeusz 49/50.

Giełczyn: 45/46 IV 95, 46/47 IV 93, 47/48 V 97, 48/49 VI 120, 49/50 VI 86. Muszyńska Janina 45/50, Piorunek Kazimiera 45/50.

Konarzyce: 45/46 V 115, 46/47 VI 141, 47/48 VII 148, 49/50 VII 110. Kwiatkowski Wacław 45/50, Dańkowska Maria 45/50, Bednarczyk Halina 45/47, Nacewicz Teofila 47/50.

Kupiski Stare: 45/46 V 202, 46/47 V 245, 47/48 V 203, 48/49 VI 223, 49/50 VI 203. Strynkowska Stanisława 45/46, Ugniewska Wanda 45/46, Kamińska Stefania 45/50, Zajkowski Kazimierz 45/50, Rytelowska Natalia 47/50, Daszkiewicz Eugenia 47/48, Mańska Maria 47/49, Wieczorkowa Genowefa 48/50.

Mątwica: 45/46 VI 144, 46/47 VI 147, 47/48 VI 109, 48/49 VI 130, 49/50 VI 130. Nasiadko Antoni 45/46, Karwowska Helena 45/46, Nasiadko Helena 46/47, Zaborówna Danuta 46/48, Mierzejewski Franciszek 46/48, Dębowska Wiesława 47/48, Łada Piotr 48/50, Łada Sylwestra 48/50, Bernatowicz Anna 49/50, Siwik Wanda 49/50.

Podgórze: 45/46 IV 73, 46/47 V 73, 47/48 VI 99, 48/49 VI 98, 49/50 VI 99. Orzechowska Eugenia 45/46, Chrościelewski Jan 46/50, Chrościelewska Karolina 46/50.

Siemień: 47/48 IV 67, 48/49 IV 57, 49/50 IV 56. Karpiński Tadeusz 47/48, Zacharzewski Piotr 48/49, Sierzputowska Bronisława 49/50, Brzeczko Tadeusz 49/50.

Stara Łomża: 44/45 IV 80, 45/46 IV 87, 46/47 IV 92, 47/48 IV 78, 48/49 IV 41, 49/50 III 40. Krukowski Władysław 45/48, Ruszczyk Stanisław 45/50.

8. Gmina Lubotyń

Gniazdowo: 45/46 IV 76, 46/47 IV 110, 47/48 V 114, 48/49 VI 114, 49/50 VI 112. Wiśniewski Marian 46/49, Tyszka Michalina 48/49, Serafińska Janina 49/50, Łozińska Helena 49/50.

Koskowo: 45/46 IV 66, 46/47 IV 72, 48/49 IV 62, 49/50 IV 60. Berk Helena 45/46, Moczarski Konstanty 45/46, Krajewska Helena 46/47, Andrzejczyk Jadwiga 47/48, Świątkowska Jadwiga 48/50.

Lubotyń: 45/46 V 218, 46/47 VI 246, 47/48 V 198, 48/49 VI 287, 49/50 VII 369. Radwańska Zofia 45/50, Radwański Jan 45/50, Strękowski Wacław 45/46, Mackus Wiktoria 45/46, Majda Janina 45/50, Strękowska Zofia 46/48, Pazik Maria 46/47, Strękowski Jan 46/48, Strękowski Wiktor 47/48, ks. Strękowski Jan 48/50, Majewski Wojciech 49/50, Majewska Stanisława 49/50, Majewska Helena 49/50, Gołębiowska Stanisława 49/50.

Podbiele: 46/47 IV 67, 47/48 V 62, 48/49 IV 88, 49/50 IV. Kuczyńska Janina 46/49, Łabanowski Marian 49/50, Mackus Wiktoria 49/50.

Podbielek: 45/46 IV 45, 46/47 IV 44, 47/48 IV 51. Tyszka Michalina 45/48.

Rabędy: 45/46 III 61, 46/49 IV 49. Laskowska Elżbieta 45/47.

Rząśnik: 45/46 IV 106, 46/47 IV 120, 47/48 IV 135, 48/49 IV 83, 49/50 VI 121. Andrzejczyk Maria 45/47, Pazik Zofia 45/47, Zagrodzińska Regina 45/46, Pazik Konstanty 47/48, Chludzińska Jadwiga 47/48, Karwowski Tadeusz 48/49, Strękowski Wacław 49/50, Prusinowska Kazimiera 49/50.

9. Gmina Miastkowo

- Czartoria*: 45/46 III 63, 46/47 III 72, 47/48 IV 60, 48/49 IV 67, 49/50 VI 96.
Sokołowska Halina 45/48, Zawłocka Anastazja 48/49.
- Drogoszewo*: 45/46 III 98, 47/48 V 110, 48/49 VI 186, 49/50 VII 182. Bobrycka Eugenia 45/46, Szablowski Henryk 45/46, Siwik Henryka 45/46, Waniewski Rajmund 47/50, Jankowski Bolesław 48/50, Schild Maciej 49/50, Grzeszczyk Leokadia 49/50, Wierzba Jadwiga 49/50, Kossakowska Janina 49/50.
- Grądy*: 45/46 IV 33, 46/47 IV 40, 47/48 IV 36, 48/49 IV 35, 49/50 IV 38. Dębski Jerzy 45/46, Bartnicka Janina 46/47, Modzelewska Maria 47/50.
- Jankowo-Sulimy*: 45/46 IV 67, 46/47 V 92, 47/48 VI 77, 48/49 V 96, 49/50 VI 117.
Kłodkowski Mieczysław 45/46, Opońska Jadwiga 46/47, Lempicka Regina 45/47, Szulc Halina 45/46, Jankowski Czesław 47/48, Jankowska Zofia 47/48, Paduch Alicja 48/50, Cholewicka Zofia 49/50, Weiss Bronisław 49/50.
- Kuleszka*: 45/46 III 37, 46/47 IV 50, 47/48 IV 48, 48/49 IV 61, 49/50 IV 54. Michalska Krystyna 45/47, Pszczołkowski Ryszard 47/50.
- Łuby Kurki*: 45/46 III 61, 47/48 IV 50, 48/49 IV 41, 49/50 IV 41. Bieniek Janina 45/48, Dłużniewska Zofia 48/49, Marcinkiewicz Irena 49/50.
- Miastkowo*: 45/46 VI 231, 46/47 V 232, 47/48 VI 259, 48/49 VII 313, 49/50 VII 314. Ogrodnik Stanisław 46/47, Ogrodnik Eugenia 46/47, Auger Celina 46/47, Gołaszewska Halina 46/47, Tarnacka Cecylia 46/48, Cmoch Zygmunt 47/48, Surmacewicz Maria 47/48, Łapińska Eugenia 47/49, Dąbrowska Janina 47/50, ks. Rogowski Jan 47/50, Sokołowska Anna 47/50, Napiórkowski Jan 48/50, Truszkowski Ryszard 48/50, Truszkowska Ludwika 48/50, Weiss Bronisław 48/49, Jadacki Bronisław 49/50, Banach Józef 49/50.
- Rydzewo*: 45/46 IV 78. Popławski Roman 45/46, Krzysikówna Maria 45/46.
- Tarnowo*: 45/46 III 105, 46/47 IV 104, 47/48 IV 86, 48/49 IV 85, 49/50 V 95.
Skoczylas Helena 45/50, Samelski Stanisław 48/50.

10. Gmina Przytuły

- Brychy*: 45/46 III 24, 46/47 brak szkoły, 47/48 IV 32. Tarnowska Zofia 45/46, Zarzecki Antoni 47/48.
- Chrzanowo*: 45/46 IV 56, 46/47 IV 50. Pieniążek Franciszek 45/47.
- Glinki*: 45/46 V 105, 46/47 IV 80, 47/48 V 94, 48/49 VI 103, 49/50 VI 94.
Mścichowska Janina 45/48, Rogowska Anna 45/46, Kozłowska Zofia 47/48, Chodnicka Halina 48/50, Górski Mieczysław 48/50, ks. Dąbrowski Stanisław 48/49.
- Kurkowo*: 45/46 IV 96, 46/47 brak szkoły, 47/48 V 69, 48/49 VI 83, 49/50 VI.
Szymanowicz Waclaw 45/46, Szymanowicz Stefania 45/46, Zieliński Edmund 47/49, Myszczyńska Janina 47/48, Płocki Józef 48/49, Niedbała Rozalia 49/50, Dropia Anna 49/50, Głozek Bronisław 49/50.

- Liza*: 45/46 III 51, 46/47 IV 35. Bieńkowska Gabriela 45/46, Łapińska Eugenia 46/47.
- Pluty*: 45/46 III 63, 46/47 IV 35, 47/48 IV 50, 48/49 IV 48, 49/50 IV 55. Zieliński Edmund 45/47, Myszczyńska Janina 45/47. Hermanowska Janina 48/50.
- Łoje Awissa*: 45/46 V 80, 46/47 V 101, 47/48 IV 68, 48/49 V 114, 49/50 VI 135. Kowalczyk Krystyna 45/49, Niedźwiecka Michalina 45/48, Dzierońska Zofia 48/49, Polkowska Krystyna 49/50, Adamczyk Barbara 49/50.
- Mieczki Czarne*: 45/46 IV 33. Krzymuska Marta 45/46.
- Okrasin*: 45/46 IV 76, 46/47 IV 86, 47/48 V 87, 48/49 V 75, 49/50 VI 79. Filipkowski Władysław 45/47, Filipkowska Bolesława 45/47, Świderski Eugeniusz 47/48, Świderska Irena 47/48, Zarzecki Antoni 48/50, Karwowska Helena 48/50.
- Obrytki*: 45/46 III 37, 46/47 IV 58. Bukowska Zofia 45/47.
- Przytuły*: 44/45 VI 240, 45/46 VI 234, 46/47 VI 233, 47/48 VII 319, 48/49 VII 406, 49/50 VII 400. Puchalska Janina 45/47, Cendrowski Klemens 45/50, Kozłowska Władysława 45/49, ks. Skrodzki Stanisław 45/48, Kość Edward 45/46, Kość Eleonora 45/46, Turlińska Maria 45/46, Chodzicka Irena 45/46, Buchtarewicz Bogdan 48/50, Buchtarewicz Michalina 48/50, Bukowska Zofia 48/50, Świderski Eugeniusz 48/49, Świderska Irena 48/49, Kozłowska Zofia 48/50, Cendrowska Zofia 49/50, Kozłowski Władysław 49/50, Mioduszevska Sabina 49/50, Samborska Jadwiga 49/50, Stanisławska Helena 49/50.
- Romany*: 45/46 VI 84, 46/47 VI 146, 47/48, VI 219, 48/49 VI 273, 49/50 VII 287. Malinowska Stefania 45/49, Bagińska Maria 45/50, Wojnarowska Anna 45/46, ks. Dąbkowski Stanisław 48/50, Szczawińska Czesława 45/48, Lachowicz Zofia 45/46, Tomczak Tadeusz 48/49, Płocka Elżbieta 48/49, Radomska Stefania 49/50, Radomski Zygmunt 49/50, Dymnicka Elżbieta 49/50, Borzyszewski Ryszard 49/50, Tymińska Eugenia 49/50.
- Wagi Gnaty*: 45/46 brak szkoły, 46/47 IV 49, 47/48 V 138, 48/49 VI 132, 49/50 VI 129. Oralewska Irena 46/49, Wysocka Genowefa 46/48, Prusiński Julian 48/49, Oralewska Ludomira 48/49, Karczewski Józef 49/50 Karwowska Melania 49/50, Ramotowski Franciszek 49/50.
- Wilamowo*: 45/46 IV 124. Szczawińska Czesława 45/46, Rafałowski Adam 45/46.
- Wypychy-Chrzanowo*: 45/46 III 48, 46/47 IV 46, 47/48 IV 65, 48/49 IV 73, 49/50 IV 74. Dąbrowski Jan 45/46, Ziemczykówna Krystyna 46/49, Pijanowska Julianna 49/50.

11. Puchały

- Bacze Mokre*: 45/46 IV 38, 46/47 IV 45, 47/48 IV 31, 48/49 IV 32, 49/50 IV 36. Krajewski Franciszek 45/47, Zieliński Jan 47/49, Polak Józefa 49/50.
- Bacze Suche*: 45/46 III 55, 46/47 III 68, 47/48 IV 72. Grodzka Józefa 45/48.

- Pniewo*: 46/47 III 104, 47/48 IV 120. Chojnowska Alicja 46/48, Niecikowska Eugenia 46/48, Targoński Kazimierz 48/50, Targońska Józefa 48/50, Saniewski Tadeusz 48/49, Borkowska Jadwiga 49/50.
- Konopki Koziki*: 45/46 IV 64, 46/47 IV 73, 47/48 V 65, 48/49 V 65, 49/50 VI 97. Pęska Teofila 45/50, Zaleska Anna 45/49, Malinowska Donata 49/50.
- Kossaki Nadbielne*: 46/47 V 40, 47/48 V 38, 48/49 IV 31, 49/50 IV 38. Kossakowska Maria 46/48, Kossakowska Monika 48/50.
- Lutostań*: 46/47 IV 59, 47/48 IV 48, 48/49 IV 47, 49/50 IV 40. Kupidłowski Marian 46/47, Kupidłowska Helena 46/47, Gosk Lucjan 47/48, Kościukiewicz Czesław 48/49, Szleszyńska Jadwiga 49/50.
- Pęsy Lipno*: 45/46 III 52, 46/47 IV 65, 47/48 IV 55, 48/49 IV 53, 49/50 IV 50. Chłudzińska Irena 45/48, Jabłońska Wacława 48/49, Saniewski Antoni 49/50.
- Pruski*: 45/46 IV 46, 48/49 IV 81, 49/50 VI 114. Zajkowski Aleksander 45/46, Chłudzińska Jadwiga 48/50, Szablowska Jadwiga 48/50.
- Puchaty*: 45/46 V 158, 46/47 V 155, 47/48 VI 126, 48/49 VII 180, 49/50 VII 158. Piotrowska Leokadia 45/46, Mioduszevska Halina 45/50, Kupidłowski Marian 45/46, Chłudzińska Irena 48/50, Godlewska Leokadia 48/49, Jadacki Mieczysław 48/49, Chojnowski Władysław 49/50, Chojnowska Leokadia 49/50.
- Wygoda*: 44/45 V 209, 45/46 VI 227, 46/47 VI 268, 47/48 VII 196, 48/49 VII 355, 49/50 VII 339. Jarząbczyk Feliks 44/50, Jarząbczyk Amelia 44/50, Kutówna Karolina 44/50, Jaworska Władysława 44/48, Daszkowska Helena 44/50, Jacynowa Maria 44/50, Jadacki Mieczysław 44/48, Ney Jerzy 46/48, Sienkiewicz Zofia 47/49, Buczyńska Zofia 48/50, Jakubowski Józef 48/50, Jakubowska Zofia 49/50, Jurkiewicz Janina 49/50.

12. Gmina Rogienice

- Chłudnie*: 45/46 IV 169, 46/47 V 150, 47/48 VI 189, 48/49 VII 218, 49/50 VII 220. Łebkowska Adolfina 45/47, Gryczewska Maria 45/47, Cwalina Irena 47/50, Zelkowska Genowefa 47/49, Myszczyńska Janina 48/50, Zieliński Edward 48/50, Święszkowska Genowefa 49/50.
- Cydzyn Nowy*: 45/46 IV 74, 46/47 IV 111, 47/48 V 84. Bączyk Janina 45/48, Zaseba Janina 45/48.
- Dobrzyjałowo*: 44/45 III 139, 45/46 IV 117, 46/47 VI 114, 47/48 VI 145, 48/49 V 156, 49/50 VII 151. Lipiński Aleksander 45/46, Hajdeurajch Zofia 45/50, Szwarz Jadwiga 45/46, ks. Moroz 45/48, Ładyżyńska Irena 47/49, Gołębiowska Stanisława 47/49, Wykowska Irena 49/50, Bagiński Jan 49/50.
- Droźęcín Stary*: 45/46 IV 48, 46/47 V 62, 47/48 V 84, 48/49 IV 67, 49/50 V 53. Oralewska Irena 45/46, Kozłowski Jan 46/48, Łempicka Irena 47/48, Kotowska Michalina 48/50.
- Karwowo*: 45/46 III 38, 46/47 V 55, 47/48 IV 48, 49/50 VI 42. Kozłowski Jan 45/46, Sarnacka Anna 46/48, Marcinkiewicz Edward 49/50, Niebrzydowska Irena 49/50.

- Kisielnica*: 45/46 V 90, 47/48 III 61, 48/49 VI 207, 49/50 VII 212. Szczech Franciszek 45/46, Szczech-Mrozek Cecylia 45/46, Kamińska Maria 47/49, Bączyk Janina 48/50, Zasępa Janina 48/50, Kozłowski Jan 48/50, Kamińska Marianna 48/50, Ochman Aleksandra 49/50.
- Kobylin*: 45/46 IV 43, 46/47 III 39. Marcinkiewicz Irena 45/47.
- Górki Sypniewo*: 45/46 IV 72, 46/47 V 112, 47/48 IV 66, 48/49 IV 46, 49/50 IV 35. Tymińska Jadwiga 45/47, Sawicki Zygmunt 46/49, Kadłubowska Eulalia 49/50.
- Kołaki Strumienne*: 45/46 V 72, 47/48 IV 52, 48/49 IV 54, 49/50 IV 50. Majcherska Eugenia 45/46, Chilińska Maria 45/46, Konopka Kazimierz 47/48, Pieńkowska Maria 48/49, Pieniążek Krystyna 49/50.
- Murawy*: 44/45 IV 48, 45/46 IV 65. Sawicki Zygmunt 44/46.
- Rogienice Piaseczne*: 45/46 IV 53, 46/47 IV 55, 49/50 VI 121. Bargielska Irena 45/46, Gliński Lucjan 46/47.
- Rogienice Wielkie*: 45/46 III 75, 46/47 IV 99, 47/48 V 175, 48/49 VI 205, 49/50 VII 225. Mrozek Antonina 45/47, Cwalina Jadwiga 45/47, Kupidłowski Marian 47/48, Kupidłowska Helena 47/48, Konopka Kazimierz 48/50, Zaborówna Danuta 48/50, Święszkowska Genowefa 48/49, Matuszewska Maria 49/50, Zielińska Jadwiga 49/50.
- Serwaki*: 45/46 brak szkoły, 46/47 IV 53, 47/48 V 65, 48/49 IV 44, 49/50 IV 34. Maciak Anna 46/48, Chwiałkowska Anna 46/47, Dudówna Stanisława 48/50.
- Wysokie Małe*: 44/45 III 41, 45/46 III 45, 46/47 IV 41, 47/48 IV 56, 48/49 V 93, 49/50 VI 120. Sarnacka Anna 45/49, Wityński Wincenty 46/47, Zaorski Eugeniusz 48/50, Janowski Tadeusz 49/50, Niedźwiecka Maria 49/50.

13. Gmina Rutki

- Dębniki*: 45/46 IV 48, 46/47 III 41, 47/48 IV 49. Gawroński Franciszek 45/47, Gołaszewska Irena 46/47, Grądzka Halina 46/48, Hermanowska 47/48.
- Grądy Woniecko*: 47/48 III 54, 48/49 III 64, 49/50 IV 65. Popiołek Czesław 47/48, Ciborowski Franciszek 48/49, Stremikowska Maria 49/50.
- Jawory*: 45/46 IV 53, 46/47 IV 54. Rogowski Ludwik 45/46, Olszewski Bolesław 46/47.
- Kałęczyn*: 45/46 IV 72, 46/47 IV 74, 47/48 IV 62, 48/49 IV 52, 49/50 IV. Cychol Zofia 45/46, Tyborowska Zofia 46/47, Chojnowska Z. 47/48, Januszkiewicz Zofia 48/49, Polak Janina 49/50.
- Kołomyja*: 45/46 IV 76, 46/47 IV 92, 47/48 IV 91, 48/49 VI 84, 49/50 VI 83. Zieliński Kazimierz 45/47, Zielińska Jadwiga 45/47, Grądzka Halina 47/48, Żach Antonina Janina 48/50, Jamiołkowska Janina 48/49, Popiołek Wacław 49/50, Weiss Bronisław 49/50.
- Modzele Górki*: 45/46 IV 78, 46/47 IV 88, 47/48 V 79, 48/49 V 76, 49/50 VI 90. Hodorowski Julian 45/50, Hodorowska Matylda 45/50.

- Ożarki*: 45/46 III 74, 46/47 III 74, 47/48 IV 72, 48/49 V 96, 49/50 V 90. Wałkuska Irena 45/47, Rogińska Halina 45/47, Walewska J. 46/47, Krystowczyk Czesław 46/48, Kłosek Czesława 47/48, Wyszowata Helena 48/49, Ciborowski Franciszek 49/50, Ciborowska Jadwiga 49/50.
- Ożary*: 45/46 IV 48, 47/48 IV 39. Nodzeńska Maria 45/47, Januszewiczowa 47/48.
- Rutki*: 45/46 VI 305, 46/47 VII 385, 47/48 VII 389, 48/49 VII 375, 49/50 VII 381. Nodzeński Stanisław 45/50, Szybowski Ignacy 45/50, Łęcarska Janina 45/48, Ciborowska Jadwiga 45/49, Tyl Bronisław 45/49, ks. Dziondziak Czesław 47/50, Zieliński Kazimierz 47/50, Zielińska Jadwiga 47/50, Pliszkówna Janina 47/49, Tyborowska Zofia 49/50, Maliszewska Eugenia 49/50, Dybowski Ignacy 49/50.
- Szlasy Łopienite*: 44/45 IV 89, 45/46 IV 93, 46/47 IV 131, 47/48 IV 96, 48/49 V 96, 49/50 VI 98. Lenkowski Jan 44/50, Lenkowska Czesława 44/50.
- Zambrzyce Kapusty*: 45/46 brak szkoły, 46/47 III 40, 47/48 IV 54, 48/49 III 35. Ciborowski Franciszek 46/48, Kłosek Czesława 48/49.
- Zambrzyce Króle*: 46/47 V 80, 47/48 V 89, 48/49 IV 72. Dąbrowska Mieczysława 46/48, Jaruga Barbara 46/49, Tarnowska Zofia 47/48.
- Zambrzyce Stare*: 49/50 VII 181. Dmoch Krystyna 49/50, Polak Władysław 49/50, Zimnoch Krystyna 49/50, Jaruga Barbara 49/50, Kłosek Czesława 49/50.

14. Gmina Szczepankowo

- Chojny Stare*: 45/46 III 31 Bartnicka Janina 45/46.
- Czaplice*: 45/46 V 144, 46/47 IV 132, 47/48 V 147, 48/49 VII 217, 49/50 VII 215. Cholewicka Wiktoria 45/50, Zaorska Jadwiga 45/46, Kamińska Jadwiga 46/48, Ferenc Maria 46/47, Chojnowski Franciszek 48/50, Chojnowska Jadwiga 48/50, Babel Jadwiga 48/50.
- Dębowo*: 45/46 IV 94, 46/47 V 96, 47/48 IV 84, 48/49 V 97, 49/50 VI 99. Olkowska Genowefa 45/48, Kozłowska Helena 45/47, Dmoch Helena 47/50, Baczewski Julian 48/50.
- Jarnuty*: 45/46 VI 142, 46/47 VI 157, 47/48 VI 129, 49/50 ? 131. Piętaś Zbigniew 45/47, Skrodzki Józef 45/46, Ferenc Helena 45/46, Skrodzki Apolinary 45/46, Skrodzka Józefa 45/46, Jemielity Regina 45/46, Piętaś Jan 46/47, Ramotowski Józef 46/47.
- Naruszczki*: 45/46 IV 67, 46/47 V 68, 47/48 IV 63, 48/49 V 66, 49/50 VI 78. Blachnio Leokadia 45/48, Wiśniewska Jadwiga 45/46, Bałazy Joanna 46/47, Bałazy Eulalia 48/49, Sarnacka-Karwowska Anna 48/49, Karwowski Stefan 49/50, Karwowska Anna 49/50.
- Podosie*: 44/45 IV 41, 45/46 IV 40, 46/47 IV 39, 47/48 IV 38, 48/49 IV 33, 49/50 IV 30. Świerczewska Helena 45/47, Jankowska Alicja 45/50, Majewska Helena 47/49.

- Stawiec*: 45/46 V 92, 46/47 V 86, 47/48 VI 125, 48/49 V 102, 49/50 VI 113.
Chojnowski Franciszek 45/48, Chojnowska Jadwiga 45/48, Babel Jadwiga 45/47,
Karwowski Stefan 48/49, Fedorowicz Stefan 48/50, Wardzińska Stanisława 49/50.
- Szczepankowo*: 44/45 czynna dwa miesiące, 45/46 VI 200, 46/47 VII 228, 47/48 VII 273, 48/49 VII 293, 49/50 VII 250. Wierzbowski Stefan 45/50, Przestrzelska Stanisława 45/46, Piaszczyńska Cecylia 45/46, Daniszewska Jadwiga 45/47, ks. Chudzik Stanisław 45/46, Szabłowska Jadwiga 45/50, Świerczewska Helena 46/47, Niedzwiecka Maria 46/48, ks. Wodecki Julian 46/48, Manelska Janina 47/48, Kościukiewicz Czesław 47/49, Rudnicki Jerzy 47/49, ks. Okuniewski Henryk 48/50, Kulesza Stanisław 49/50, Janicki Józef 49/50, Malinowska Zofia 49/50.
- Uśnik*: 45/46 IV 74, 46/47 VI 142, 47/48 V 122, 48/49 VI 144, 49/50 V 137.
Pogonowski Edward 45/46, Sulkowski Stefan 46/50, Sulkowska Janina 46/50, Włodkowska Helena 48/49, Baczewski Jan 49/50.
- Wierzbowo*: 45/46 III 67, 46/47 IV 66, 47/48 IV 40, 48/49 IV 37, 49/50 IV 50.
Rutkowska Janina 45/47, Sulkowski Stefan 45/46, Skibówna Maria 47/50.

15. Gmina Szumowo

- Głębozc*: 45/46 IV 47, 46/47 V 52, 47/48 V 43, 48/49 IV 35, 49/50 IV 36. Mioduszewski Kazimierz 45/48, Zieliński Zbigniew 48/49, Żelaźnicki Józef 49/50.
- Ostróżne*: 45/46 IV 91, 46/47 V 111, 47/48 VI 113, 48/49 VII 154, 49/50 151.
Pastorczyk Franciszek 45/49, Saniewski Antoni 45/48, Przepiórowska Maria 48/49, Stanisławska Helena 48/49, Tannert Antoni 49/50, Trzebińska Elżbieta 49/50, Tarnowski Mieczysław 49/50.
- Pęchratka*: 45/46 V 100, 46/47 V 67, 47/48 V 80, 48/49 VI 91, 49/50 VII 103.
Szymańska Bolesława 45/48, Łabanowski Franciszek 48/50, Kaliszewska J. 48/50, Waszczuk Aleksander 49/50, Ogrodnikowa Cecylia 49/50.
- Radwany*: 45/46 IV 51, 46/47 IV 34, 47/48 IV 43, 48/49 IV 32. Chojnowska Antonina 45/46, Mackus Wiktoria 46/48, Łabanowski Marian 48/49.
- Srebrna*: 45/46 VI 144, 46/47 VI 124, 47/48 V 108, 48/49 VI 113, 49/50 VI 116.
Domańska Maria 45/48, Czyżewska Janina 45/46, Kocielski Zenobiusz 48/50, Kocielska Janina 48/50.
- Srebrny Borek*: 45/46 IV 49, 46/47 IV 49, 47/48 V 67, 48/49 V 65, 49/50 IV 68.
Saniewski Edmund 45/49, Saniewska Janina 45/49, Zieliński Jan 49/50.
- Szumowo*: 44/45 VI 206, 45/46 VI 212, 46/47 VII 243, 47/48 VII 225, 48/49 VII 277, 49/50 VII 272. Kłosowski Władysław 45/47, Bugalewska Zofia 45/49, Falkowska Julia 45/46, Perzanowska Irena 45/46, Kłosowska Anna 45/46, ks. Poniatowski Zygmunt 45/46, Koniuszówna Stanisława 45/47, Polak Józefa 46/48, Bejnarowicz Anna 46/50, Chilińska Maria 46/50. Mostowski Zygmunt 47/49, Rydzewska Antonina 47/49, Chyliński Edward 48/50, Małkowska Maria

48/50, Modzelewska Alina 49/50, Kulesza Kazimierz 49/50, Kulesza Stanisława 49/50.
Zaręby Jartuzy: 45/46 VI 58, 46/47 VI 60, 47/48 IV 35, 48/49 V ?, 49/50 VI ?.
 Przybyłowska Rozalia 45/46, Pęcherzewska Helena 45/47, Przechodzeń Jadwiga 46/47, Łabanowski Marian 47/48, Rydzewska Antonina 48/50, Mostowski Zygmunt 49/50.
Wyszomierz: 45/46 IV 33, 46/47 IV 56, 47/48 IV 30. Mostowski Zygmunt 45/47, Łabanowski Franciszek 47/48.

16. Gmina Śniadowo

Jakać Dworna: 44/45 IV 67, 45/46 IV 69, 46/47 IV 60, 47/48 IV 63, 48/49 IV 60, 49/50 VI 80. Mierzejewska Bronisława 44/50, Brulińska Janina 45/46, Czyżewska Helena 49/50.
Jarnuty: 46/47 ? 153, 48/49 VI 129, 49/50 VII 132. Piętaś Jan 46/50, Ferenc Halina * 46/50, Piętaś Zbigniew 46/48, Diagielec Klementyna 48/50, Wierzba Jadwiga 49/50.
Jastrzębka Młoda: 44/45 III 41, 45/46 IV 49, 46/47 IV 47. Szweklej Eugenia 44/45, Roszkowski Józef 45/47.
Jastrzębka Stara: 44/45 III 26, 45/46 IV 46, 46/47 IV 44, 47/48 IV 42, 48/49 IV 51, 49/50 VI 65. Karwowski Stefan 45/46, Płoski Józef 46/49, Michalska Monika 49/50, Michalski Henryk 49/50, Kamińska Janina 49/50.
Jemielite Wypychy: 45/46 III 37, 46/47 IV 49, 47/48 IV 41. Dołbniak Czesława 46/47.
Duchny Stare: 45/46 IV 81, 46/47 IV 83, 47/48 IV 70, 48/49 IV 64, 49/50 IV 46. Dobkowska Zofia 45/50.
Koziki: 46/47 III 61, 47/48 IV 58. Pobjewska Stanisława 46/48.
Sierzputy Zagajne: 44/45 IV 40, 45/46 IV 81, 46/47 IV 45, 47/48 V 48, 48/49 VI 118, 49/50 VI 120. Jarocka Józefa 44/50, Dołbniak Czesława 45/46, Sapińska Stanisława 48/50.
Szabły Stare: 45/46 IV 34. Kowalewska Helena 45/46.
Śniadowo: 44/45 VII 226, 45/46 VII 431, 46/47 VII 509, 47/48 VII 536, 48/49 VII 475, 49/50 VII 478. Kraszewska Karolina 45/48, Choińska Zofia 45/48, Liskowska Wanda 45/46, Piórkówna Izabela 45/46, Szczepankowa Helena 45/49, Gawkowska Jadwiga 45/50, Wasilewska Zofia 45/50, Duchnowska Jadwiga 45/49, Krajewska Jadwiga 45/49, Wiśniewska Teodora 45/46, Wędrychowska Lucyna 46/47, ks. Puchalski Antoni 46/49, Szczepanek Helena 46/50, Płoski 47/50, Gosiewska Krystyna 47/49, Kołodziejczyk W. 47/48, Jarosz Franciszka 47/50, Piasek Genowefa 47/48, Wieczorek Genowefa 47/48, Bałazy Eulalia 47, 50, Zaleska Adela 47/50, Niemyjski Kazimierz 47/50, Pobjewska Stanisława 48/50, Truszkowski Jan

48/49, Kurpiewski Ryszard 47/50, Kurpiewska Jadwiga 47/50, Gryka Stefan 48/49, Gryka Helena 48/49, Ostrowska Zofia 48/49, Bałazy Eulalia 47/50, Zaleska Adela 47/50, Niemyjski Kazimierz 47/50.

Kolejne trzy gminy w 1948 r. odeszły do powiatu kolneńskiego²⁰.

17. Gmina Czerwone

Czerwone: 45/46 VI 292, 46/47 VI 297. Piekarska Janina 45/47, Olszakowa Maria 45/47, Kulesza Halina 45/47, Wierzbicka Antonina 45/46.

Gietki: 45/46 IV 67, 46/47 IV 65. Weiss Bronisław 45/47.

Kozioł: 45/46 III 95, 46/47 IV 122. Krawczykowa Helena 45/47, Rychliński K. 46/47.

Niksowizna: 44/45 IV 73, 45/46 IV 80, 46/47 IV 82. Kowalewska Stefania 44/47, ks. Krajewski Roman 45/47.

Ptaki: 44/45 II 128, 45/46 V 121, 46/47 V 109. Jakubowska Ludwika 44/47, Cmak Zygmunt 44/46, Prusinowska Janina 46/47.

Pupki: 45/46 III 38, 46/47 III 37. Krajewska Regina 45/47.

Rupin: 44/45 III 60, 45/46 III 78, 46/47 IV 70. Pachucka Helena 44/46, Wierzbicka Antonina 46/47.

Tyszki Łabno: 44/45 IV 65, 45/46 IV 85, 46/47 V 98. Sopoćko Henryk 44/46, Chojnowska Antonina 46/47, Chojnowski Teofil 46/47.

Wincenta: 44/45 IV 82, 45/46 IV 95, 46/47 IV 95. Poraszko Kamila 44/47, Polak Marian 44/47.

Zabiele: 45/46 V 229, 46/47 IV 230. Szczęsna Henryka 45/46, Rainko Florentyna 45/47, Kulis Władysław 45/47, Siwik Marian 45/46, Nowakowski Stanisław 45/46, Pachucka Anna 46/47.

18. Gmina Mały Płock

Borkowo: 45/46 V 162, 46/47 V 160. Lipińska Antonina 45/47, Kubrak Zofia 45/47, Śliz Maria 45/47, ks. Łączyński Józef 45/47.

Cwaliny Duże: 45/46 IV 155, 46/47 IV 70. Komorowska Halina 45/47, Wałkuska Irena 45/47.

Janowo: 45/46 IV 101, 46/47 IV 92. Poraszko Kamila 45/46, Zakrzewska Irena 46/47, ks. Krajewski 45/47.

Kąty: 45/46 V 192, 46/47 V 188. Karpińcowa Sabina 45/47, Kołakowska Stefania 45/47, Buchtarewicz Bogdan 45/47, Lachowicz Maria 45/47.

Korzeniste: 45/46 III 133, 46/47 IV 112. Żelazny Franciszek 45/47, Skrodzka Irena 45/47.

²⁰ W. Jemielity, *Podziały administracyjne powiatów kolneńskiego i szczuczyńskiego (grajewskiego) w latach 1919-1990*, *Studia Łomżyńskie* t. 6 (1996), s. 152.

Mały Płock: 45/46 VII 361, 46/47 VII 357. Neyman Michalina 45/47, Tyszka Maria 45/47, Piotrowska Natalia 45/47, Sochowa Władysława 45/46, Rydzewski Mieczysław 45/46, Dworakowska Regina 45/46, Wszeborowska Eugenia 45/47, Potoczny Ignacy 46/47, Potoczna Franciszka 46/47, Skrodzka Teresa 46/47, Kłodkowski Mieczysław 46/47, ks. Święcki Eugeniusz 46/47.

Mściwuje: 45/46 III 65, 46/47 III 69. Kinowski Kazimierz 45/46, Kinowska Genowefa 45/46, Kalinowska Genowefa 46/47.

Rakowo Stare: 45/46 IV 143, 46/47 IV 105. Podziad Jan 45/47, Brzostowska Stefania 45/47, Gutowska Irena 46/47.

Wścieklice: 44/45 IV 58, 45/46 IV 74, 46/47 IV 68. Jankowski Leon 44/47, Jankowska Helena 44/47.

19. Gmina Stawiski

Barzykowo: 45/46 IV 56, 46/47 IV 58. Chodnicka Irena 45/46, Karwowski Hieronim 45/46, Skrodzki Stanisław 46/47.

Budy Stawiskie: 45/46 IV 87, 46/46 IV 108. Szumiński Władysław 45/46, Płocki Józef 46/47, Płocka Elżbieta 46/47.

Cedry: 45/46 IV 47, 46/47 IV 46. Konopka Kazimiera.

Józefowo: 44/45 III 54, 45/46 IV 44. Glińska Lucyna 44/46.

Jurzec folwark: 44/45 IV 90, 45/46 V 95, 46/47 V 97. Fedorowicz Stefan 44/47, Zaleska Adela 44/47.

Jurzec Szlachecki: 44/45 III 81, 45/46 V 73, 46/47 V 60. Leszczyński Stanisław 44/47, Leszczyńska Maria 44/47.

Dzięgiele: 45/46 III 33, 46/47 IV 41. Różańska Leokadia 45/47.

Dzierzbia: 44/45 IV 122, 45/46 IV 127. Gryka Stefan 44/46, Gryka Helena 44/46, Wieczorek G. 45/46.

Michny: 45/46 IV 41. Płocka Elżbieta 45/46.

Mieczki Sucholaszczyki: 45/46 III 45, 46/47 III 46. Mikucki Henryk 45/46, Mikucka Zofia 46/47.

Olszewo Góra: 44/45 III, 45/46 IV ?. Hołodziuk Józefa 44/46.

Poryte: 44/45 IV 190, 45/46 IV 208, 46/47 VII 282. Zawadzki Jan 44/47, Zawadzka Antonina 44/47, Doda Bronisław 44/46, Stachelska Aleksandra 44/47, Kędziorek Stefania 44/46, Mrokówna Karolina 44/47, Surmacewicz Maria 46/47, ks. Sidorowicz Kazimierz 46/47.

Rogale: 45/46 III 33, 46/47 IV 40. Chrostowska Jadwiga 45/46, Bieńkowska Gabriela 46/47.

Rostki: 45/46 IV 61, 46/47 V 82. Kozłowska Zofia 45/47, Zelkowska Genowefa 45/47.

Sokoły: 45/46 III 63, 46/47 IV 62. Górski Tadeusz 45/47.

Stawiski: 44/45 VII 440, 45/46 VII 378, 46/47 VII 408. Kotarski Jan 45/47, Laskowska Helena 45/47, Dąbrowska Zofia 45/47, Reut Maria 45/47, Rojewski Julian 45/47, Rojewska Emilia 45/47, Uszałowicz Kazimierz 45/47, Jabłoński Stanisław 45/47, Orzechowska Ludwika 45/47, Potoczny Ignacy 45/46, Potoczna Franciszka 45/46, Krzywiński Karol 45/46, Chojnowska Alicja 46/47, Niecikowska Eugenia 46/47, Sulkowska Alina 46/47, Chojnowski Ryszard 46/47, Starostka Bronisława 46/47, ks. Jakacki Stanisław 46/47.

Wilczewo: 45/46 IV 52, 46/47 IV 74. Wrześniński Józef 45/46, Wrześnińska Maria 45/46, Mikucka Zofia 46/47.

Zaskrodzie: 44/45 III 128, 45/46 IV 122, 46/47 V 109. Gocyk Józef 45/46, Gocyk Zofia 45/46, Ptak Janina 45/47, Wróblewski Stanisław 46/47, Wróblewska Antonina 46/47²¹.

Na dzień 31 12 1946 r. na terenie wiejskim nie było lekarzy szkolnych i higienistek szkolnych Dla wszystkich szkół w powiecie inspektorat widział potrzebę co najmniej 5-6 lekarzy rejonowych i tyleż higienistek szkolnych. Na dzień 1.07.1948 r. szkoły wiejskie nadal nie posiadały lekarzy szkolnych, a higienistki szkolne były jedynie w gminach Jedwabne i Szumowo, opłacane przez wydział powiatowy²².

Na dzień 31 12 1846 r. akcją dożywianie było objętych w szkołach powszechnych 7500 dzieci. Na posiłek codzienny składały się: chleb, kawa lub herbata, tłuszcz lub marmolada i talerz zupy podanej po trzech-czterech lekcjach. Część artykułów spożywczych otrzymywały szkoły z wydziału aprowizacji przy staroście powiatowym, część dostarczały komitety rodzicielskie, a część szkoły zakupywały z funduszy przyznanych poszczególnym punktom przez władze szkolne. Czasem dzieci wносиły minimalne opłaty na dożywianie, najbiedniejsze korzystały ze śniadań bezpłatnie. W sprawozdaniu za rok szkolny 1947/48 podano, że dożywianie prowadzone było w 41 punktach i obejmowało 5032 dzieci szkolnych i przedszkolnych²³.

²¹ Sprawozdania kierownictwa szkół znajdują się w wielu teczkach, ułożone według lat i według liter alfabetu. Tytuł każdej teki brzmi: sprawozdania o organizacji szkół w powiecie łomżyńskim w roku ... Szkoły od litery ... do litery ... ArPł, sygn. 8, 1846 r. od K do Ł; sygn. 9 1946 r. od Ł do P; sygn. 10 1946 r. od R do Z; sygn. 18 1946 r. od K; sygn. 19 1946 r. od Ł do M; sygn. 20 1946 r. od N do R; sygn. 21 1946 r. od S do Z; sygn. 22 1946 r. od B do D; sygn. 23 1946 r. od G do J; sygn. 24 1946 r. od K do P; sygn. 25 1946 r. od R do Z; sygn. 26 1947/48 od B do D; sygn. 27 1947/48 od G do J; sygn. 28 1947/48 od J; sygn. 29 1947/48 od K; sygn. 30 1947/48 od I do M; sygn. 31 1947/48 od N do P; sygn. 32 1947/48 od T do SZ; sygn. 33 1947/48 od Z; sygn. 34 1948/49 od B do CH; sygn. 35 1948/49 od J do K; sygn. 36 1948/49 od I do P; sygn. 37 1948/49 od R do Z; sygn. 38 1949/50 od K do Ł; sygn. 39 1949/50 B do J; sygn. 40 1949/50 od N do SZ; sygn. 41 1949/50 od R do Z.

²² ArPł, Inspektorat, sygn. 15 k. 4, 7, 10, 25.

²³ ArPł, Inspektorat, sygn. 15 k. 4, 7, 25, 25.

Szkoły w miastach

1. Łomża

Szkoła nr 1. W 48/49 szkoła ta używała budynek wspólnie ze szkołą Nr 6, przy ul. Gielczyńskiej 1, w 49/50 posiadała budynek własny przy ul. Rybaki. Kierownik: Szykiewicz Tęodor 48/49. Nauczyciele: Bargielska Jadwiga 48/50, Białuk Adam 48/50, Bielska Anna 48/50, Bucki Jan 48/50, Filipczak Jadwiga 49/50, Gębarzewski Bronisław 48/50, Gohling Stefania 48/50, ks. Gołębiewski Józef 49/50, Kleczko Jadwiga 49/50, Klus Neonila 49/50, Krejszow Marian 48/50, Krukowski Władysław 49/50, Madej Janina 49/50, Malinowski Czesław 49/50, Mścichowski 49/50, Nożewska Zofia 48/50, Ruszczyk Stanisław 48/49, Stankiewicz-Malinowska Helena 49/50, Trembińska 48/49, Żywicka Zofia 49/50. Ilość nauczycieli: X 49 – 17, 49/50 – 15 osób. Ilość uczniów. Ilość uczniów : X 49 – 312, za 48/49 – 280, za 49/50 – 547.

Szkoła nr 2. Powstała 1 września 1946 r. z podziału szkoły nr 6. Przy szkole Nr 2 znajdowało się Państwowe Liceum Pedagogiczne w Łomży. Jako adres szkoły podawano: aleja Legionów 5 lub róg ul. Gielczyńskiej i ul. Dwornej. Początkowo korzystano z dwóch baraków drewnianych o 5 izbach lekcyjnych, we wrześniu 1949 r. szkoła została przeniesiona do innego lokalu. W 1949/50 do obwodu szkolnego należały ulice: aleja Legionów, św. Mikołaja, Nadnarwiańska, Obwodowa i Wiejska. W październiku 1947 r. i w czerwcu 1950 r. zaznaczono, że Łomża nie była ściśle podzielona na rejony szkolne. Kierownik: Siemieński Jan 45/50. Nauczyciele: Bargielska Sabina 49/50, Bielska Anna 49/50, Bobrow Eugenia 45/50, Bucka Anna 49/50, Deptuła Józef 45/47, 49/50, ks. Dobkowski Bolesław 45/47, 49/50, Doda Janina 47/50, Franus Franciszek 49/50, ks. Gołębiewski Józef 47/48, Grochulska Janina 45/47, 49/50, Kraszewska Maria 47/48, Marcinkiewicz Zofia 46/50, Modzewska Konstancja 45/50, Ogrodnik Eugenia 45/50, Piotrowska Natalia 47/50, Rokicka Aniela 45/50, Stankiewicz-Malinowska Helena 45/49, Szyld Anna 49/50, Szudrawska Janina 45/47, 49/50, Truskowski Czesław 45/47, 49/50, Wnorowska Teodozja 45/50, Zapert Leokadia 45/50. Ilość nauczycieli: VI 46 – 12, za 46/47 – 13, 48 – 10, X 49 – 10, za 48/49 – 10, za 49/50 – 10 osób. Ilość uczniów: X 47 – 272, za 46/47 – 312, X 48 – 244, X 49 – 232, za 48/49 – 245, za 49/50 – 232.

Szkoła nr 3. Mieściła się przy al. Legionów 4, od 1949 r. przy ul. Generała Świerczewskiego nr ?. W 45/46 była nieczynna. W 49/50 posiadała imię Księcia Józefa Poniatowskiego. Jako obwód szkolny w 46/47 podano: Łomża część. Początkowo korzystano z budynku wynajętego o 7 izbach lekcyjnych, w 49/50 szkoła posiadała budynek własny. Kierownicy: Szablowski Wacław 45/46, Kryszk Wacław 46/49, Gębarzewski Bronisław X 49, Trembiński Tadeusz 49/50. Nauczyciele: Bargielska Sabina 46/49, Czajkowska Zofia 49/50, Czarnocka Anna 45/46, ks. Dobkowski Bolesław 46/50, Gębarzewski Bronisław 49/50, Gohling Stefania 46/47, ks. Gołębiewski Józef 47/50, Jachimowicz Waleria 45/47, Janicka Maria 46/49, Jemielity Maria 46/50, Kryszk Janina 46/50, Marcinkiewicz Zofia 49/50, Madej

Janina 46/50, Mokracka Maria 46/49, Mścichowska Genowefa 47/50, Ney Wanda 49/50, Sawicka Eugenia 45/47, 48/49, Siemieniak Helena 45/46, Siemieńska Maria 49/50, Schild Anna 48/49, Szablowski Wacław 45/46, Wierzbowska Cecylia 48/49, Wierzbowska Józefa 46/50, Wierzbowska Julia 46/49, Zielewicz Maria 46/49. Ilość nauczycieli: za 44/45 – 10, VI 46 – 10, X 46 – 11, za 46/47 – 12, X 47 – 14, VI 48 – 12, X 48 – 13, X 49 – 11, za 48/49 – 12, za 49/50 – 10 osób. Ilość uczniów: za 44/45 – 288, za 45/46 – 232, X 47 – 345, za 46/47 – 330, X 49 – 321, za 48/49 – 336, za 49/50 – 326.

Szkoła nr 4. Mieściła się przy ul. Giełczyńskiej nr 7. Budynek szkoły był murowany, wynajęty, o 8 izbach lekcyjnych, używany wspólnie ze szkołą powszechną dla dorosłych (po południu). Jako obwód szkolny podawano „miasto Łomżę”. W 48/49 przyjęto do klasy V po jednym uczniu ze szkół niżej zorganizowanych: w Giełczynie, Kątach, Krzewie, Truszkach i Zakrzewie Zagrobach; do klasy VI też po jednym uczniu ze szkół: Bronowo, Grądy Nowogrodzkie, Jednaczewo, Kamianka, Miastkowo, Śniadowo, Wierzbowo i Zbójna; do klasy VII po jednym lub kilku uczniów ze szkół: Jabłonka, Jarnuty, Kupiski, Krzewo, Lutostań, Podgórze, Mały Płock, Siemień i Uśnik. Kierownik: Plebański Tomasz 45/50. Nauczyciele: Bielska Anna 45/46, Bucka Maria 47/50, Bukowski Ignacy 48/49, ks. Dobkowski Bolesław 45/46, Dwiliński Aleksander 45/48, Filipczak Jadwiga 45/48, Franus Eugenia 49/50, Gawrychowski Antoni 45/49, ks. Gołębiowski Józef 47/49, Jemielity Czesława 49/50, Kapalanka Wiktoria 45/46, Krassuska Cecylia 46/47, Kraszewska Czesława 45/50, Krejszow Zbigniew 48/49, Malinowski Czesław 45/49, Michalczuk Maria 45/49, Milaczuk Zofia 45/46, 48/50, Mścichowski Stanisław 49/50, Olszewski Andrzej 45/46, Olszewska Katarzyna 45/50, Puchalski Józef 47/48, Sawicka Eugenia 49/50, Siemieńska Maria 45/46, Stankiewicz Józef 45/50, Sypniewska Wanda 45/46, Szulborska Zofia 49/50, Wierzbowska Cecylia 45/47, 49/50, Żywicka Zofia 45/49. Ilość nauczycieli: X 46 – 15, za 45/46 – 18, X 47 – 14, X 48 – 15, za 49/50 – 13 osób. Ilość uczniów: za 45/46 – 363 VII klas, X 47 – 370, za 46/47 – 352, X 48 – 392, za 48/49 – 371, za 49/50 – 421.

Szkoła nr 5. Mieściła się w 46/47 przy ul. Ostrołęckiej 10, w 47/48 przy ul. Wesolej 60, w 49/50 przy ul. Wesolej 65 (Łomżyca). Posiadała budynek własny, murowany, o 6 izbach lekcyjnych, w XII 45 nosiła imię Stanisława Staszica. Jako obwód szkolny podawano Łomżycę Przedmieście i Łomżycę wieś; szkoła nie była zbiorczą; w 46/47 szkoła w Kupiskach przysłała 4 uczniów. Kierownicy: Jemielity Bolesław 45/46, Zielewicz Michał 46/50. Nauczyciele: Bucka Maria 45/47, Chwiałkowska Celina 45/46, Cieplak Edward 49/50, Czarnecki Piotr 46/47, 48/50, Gawrychowski Antoni 49/50, Gawrychowska Janina 45/49, Gawrychowska M. ? 49/50, Klus Neonila 46/47, Łapińska Eugenia 45/46, Michalak Bronisława 45/46, Odolińska Maria 45/46, 48/50, Sypniewska Halina 46/49, Sypniewska Helena 45/47, 48/49, Ugniewska Mariola 45/46, Ugniewska Wanda 46/50, Ugniewski Zenon 46/49, Wądołowska Wacława 45/50, Wolska Adela 45/50, Zapert Leokadia 45/46. Ilość nauczycieli: X 46 – 11, za 45/46 – 11, VI 47 – 11, X 48 – 10, za 48/49 – 10,

za 49/50 – 9 osób. Ilość uczniów: za 45/46 – 235 VI klas, VI 47 – 374, za 46/47 – 352, za 47/48 – 339, X 48 – 216, za 48/49 – 349, za 49/50 – 368.

Szkoła nr 6. Mieściła się przy ul. Giełczyńskiej 1, w X 49 przy ul. Dwornej 22, określano też jako róg ul. Dwornej i ul. Giełczyńskiej, ale zawsze w tym samym miejscu. Budynek był murowany, o 15 izbach lekcyjnych, wynajęty. Szkoła nosiła imię Królowej Jadwigi, w 49/50 stanowiła własność Towarzystwa Przyjaciół Dzieci. W X 46 obwód szkolny obejmował „południowo-wschodnie i północno-wschodnie dzielnice miasta”. Kierownicy: Fedyszyn Włodzimierz 45/46, Olszański Franciszek X 48, Lipiński Aleksander VI 49, Bejer Maria 48/50. Nauczyciele: Bargielska Jadwiga 47/48, Białuk Adam 45/49, Bejer Maria 45/50, Bielska Anna 45/48, Bucki Jan 46/48, Chętnik Zofia 46/47, Cieplak Edward 47/48, Czajkowska Zofia 45/49, Czerkowski Ludomir 46/47, Diagielec Klementyna 49/50, Deptuła Helena 45/48, Dmochowska Genowefa 45/47, Dobrenko Jadwiga 46/48, Doda Jerzy 47/48, Franus Eugenia 45/49, Franus Franciszek 48/49, Gębarzewski Bronisław 45/48, Gohling Stefania 47/48, Gohling Rudolf 47/48, ks. Gołębiowski Józef 47/49, Gąsiorkowa Jadwiga 45/46, Jemielity Czesława 45/49, Karpińska Stanisława 45/49, Kleczek Jadwiga 45/49, Kozikowska Zofia 48,49, Kraszewska Maria 45/46, 49/50. Krawczyk Zofia 45/47, Krejszow Marian 45/48, Krupka Łucja 46/47, Kubrak Felicja 45/46, Kuleszczyk Kazimierz 48/49, Marcinkiewicz Zofia 46/47, Mazur Helena 46/47, Modzelewska Adela 46/49, Ney Wanda 46/49, Nożewska Zofia 45/48, Ostrowski Antoni 49/50, Olszański Franciszek 46/49, Piotrowska Natalia 49/50, Płocka Janina 45/49, Polakowska Janina 48/50, Sokołowa Irena 45/48, Surawska Adela 45/46, Szulborska Zofia 45/48, Szyłkiewicz Czesława 47/50, Szyłkiewicz Teodor 47/48, Śledzińska Helena 46/48, Truszkowski Czesław 46/47, Zalewska Teodozja 45/46, Zapert Kazimiera 49/50, Zielewicz Maria 49/50. Ilość nauczycieli: VI 46 – 37, X 46 – 31, X 47 – 31, za 46/47 – 31, X 48 – 15, X 49 – 19, za 48/49 – 17, za 49/50 – 10 osób. Ilość uczniów; VI 46 – 390, X 46 – 949, za 46/47 – 896, X 47 – 1033, X 48 – 591, za 48/49 – 583, X 49 – 283, za 49/50 – 272 uczniów.

Oto dane wspólne dla wszystkich szkół łomżyńskich.

Zmianowość. Uczono się na dwie zmiany, przed i po południu, dopiero w 49/50 w szkole Nr 6 tylko rano.

Biblioteka. Szkoła nr 2: X 47 – 71 tomów, X 49 334 (wspólnie ze szkołą nr 6), za 47/48 – 193, X 48 – 231; szkoła nr 3: VI 47 – 140, X 48 – 280; szkoła nr 4: X 47 – 282, X 48 – 324, 49/50 – 497; szkoła nr 5: VI 47 – 180; szkoła nr 6: X 47 – 560, X 48 – 664, 47/48 – 916, X 49 – 738.

Radio. Nie było radia w szkołach Nr 5 i Nr 6, w innych szkołach wymieniano je dla 49/50.

Szatnia. Wszędzie na korytarzach bądź w klasach. Dzieci nie zmieniały obuwia.

Świetlica. Nie było takowej w żadnej szkole.

Boisko. Tylko przy szkole nr 5 (525 m²) i przy szkole nr 6 (400 m²).

Ustępy. Wszędzie poza budynkiem szkolnym.

Opieka lekarska. Wszystkie szkoły nie były pod opieką stałego lekarza, dentystry i higienistki szkolnej. Opiekę zdrowotną nad dziećmi sprawowali lekarze miejscy.

Dożywianie. Szkoła nr 1: 48/49 – 130 dzieci (25740 posiłków rocznie); szkoła nr 2 – X 47 nie było kuchni, 48/49 – 202 dzieci (28400 posiłków); szkoła nr 3: 48/49 – 230 dzieci (17964 posiłków); szkoła nr 4: 48/49 – 173 dzieci (36349 posiłków), rachunkowość prowadzono wspólnie ze szkołą nr 6; szkoła nr 5: 48/49 – 220 dzieci (26924 posiłków); szkoła nr 6: X 46 – 660 dzieci, X 47 – 400 dzieci, X 48 – 270 dzieci (53460 posiłków). Część dzieci opłacała posiłki, inne dzieci otrzymywała je za darmo.

Oświetlenie elektryczne. W 47/46 miały szkoły nr 3 i nr 4, nie miały szkoły nr 2 i nr 5.

Centralne ogrzewanie, kanalizacja i wodociągi. Nie posiadały wszystkie szkoły, budynki opalano węglem. W X 47 podano, że: w szkole Nr 2 z powodu zimna dzieci siedziały w klasie w ubraniach 5 dni, w szkole nr 4 – 50 dni, w szkole nr 5 – 60 dni. W lutym 1947 r. miasto Łomża nie posiadało własnych gmachów szkolnych, poza gmachem szkoły nr 5 w Łomżycy, który jednak z powodu nadmiaru wilgoci i nieodpowiedniej budowy (gdyż został przebudowany z dawnej łaźni) na cele szkolne nie nadawał się. Przed wybuchem wojny był przeznaczony na zburzenie i zastąpienie go nowym budynkiem. Szkoła nr 2 mieściła się w dwu barakach, szkoła nr 3 w gmachu prywatnym zupełnie nie przystosowanym do potrzeb szkoły. Budynek ten zajęty był jeszcze częściowo przez lokatorów. Szkoły nr 4 i nr 6 mieściły się również w wynajętych budynkach, ale bardziej przystosowanych do potrzeb szkolnych. Budynku pod przyszłą szkołę nr 1 nie było i zachodziła konieczność odbudowy gmachu tej szkoły na Rybakach, spalonego przez Niemców. Szkoła wieczorowa mieściła się w gmachu szkoły nr 4, w której jedna z sal zajęta była również przez bibliotekę publiczną. We wszystkich szkołach łomżyńskich brakowało jeszcze: ławek dwuosobowych 185, normalnych tablic szkolnych 25, stołów 320, szaf 12, krzeseł 45, etażerek 6, spluwaczek 50. W wielu szkołach łomżyńskich zapas węgla już się wyczerpał i sale szkolne były bardzo słabo opalane²⁴.

2. Zambrów

Szkoła nr 1. Szkoła została zorganizowana w końcu 45/46. Już wówczas sugerowano, aby rozdzielić ją na dwie szkoły: nr 1 i nr 2. Mieściła się w VI 46 przy ul. Czyżewskiej 5, w X 48 przy alei Wojska Polskiego 5. Budynek był własny murowany o 9 izbach lekcyjnych, oraz drugi budynek wynajęty o 3 izbach lekcyjnych. W X 46 obwód szkolny obejmował miasto Zambrów i wioski: Klimasze, Nagórki, Pruszki, Sędziwuje i Wolę Zambrowską, w X 47 część miasta Zambrowa i wioski: Sędziwuje, Wolę Zambrowską i Wolę Zambrzyce. W X 48 nauka odbywała się na

²⁴ ArPł, sygn. 2 k. 148; sygn. 3 k. 25; sygn. 8 k. 29, 112, 116, 120, 127, 129; sygn. 19 k. 34, 42, 50, 84; sygn. 20 k. 137; sygn. 24 k. 47, 139, 148, 154, 163, 165; sygn. 30 k. 24, 30, 36, 38, 40, 43, 48, 50, 54; sygn. 36 k. 34, 37, 40, 43, 46, 49, 60, 65; sygn. 38 k. 120, 127, 131, 140, 149, 155, 162.

dwie zmiany. Była szkołą zbiorczą w X 45 dla szkół: Cieciorki, Laskowiec i Wądołki, w X 47 dla tychże oraz dla szkół: Jabłonka, Kulesze, Srebrny Borek, Zakrzewo Stare i Zakrzewo Zagroby, w X 48 dla szkół: Cieciorki, Konopki, Laskowiec, Osowiec i Poryte. Kierownik: Trembiński Tadeusz 45/50. Nauczyciele: Baranowska Halina 47/48, Białowa Pelagia 46/47, Boniecka Helena 46/47, Czernek Helena 46/49, Czyżewska Czesława 46/50, Kaczyńska Melania 46/50, Kaczyński Józef 46/50, Kielczowska Helena 46/50, Kielczowski Tadeusz 46/50, Leśniewska Konstancja 48/50, Leszczyńska Stefania 46/50, Liżewska Apolonia 46/47, Łodzińska Helena 46/47, 49/50, Łodziński Jan 46/47, ks. Łupiński Kazimierz 47/50, Majewski Mikołaj 46/50, Mioduszevska Stefania 46/47, Mukarzykowa Jadwiga 46/47, Piontek Irena 48/49, Sieńczak Maria 46/47, Trembińska Wacława 46/49, Tyszkiewicz Bronisława 46/50, Tyszkiewicz Józef 46/50, Wiśniewska Władysława 46/50, Zarańska Zofia 46/48, Zarembina Maria 46/47, 49/50. Ilość nauczycieli: VI 46 – 21, X 46 – 23, X 47 – 12, X 48 – 11, X 49 – 14. Ilość uczniów: VI 46 – 731 w VII klasach, X 46 – 895, X 47 – 513, 48/49 – 567, 49/50 – 534. Biblioteka: X 46 – 85 tomów, X 47 – 166, X 48 – 225, X 49 – 300. Dożywianie: X 46 – 120 uczniów zimą, X 47 – 140, X 48 – 125 (posiłków 25680 rocznie). W X 47 nie było: radia, oświetlenia elektrycznego, centralnego ogrzewania, kanalizacji, wodociągu, szatnia znajdowała się na korytarzach i w klasach a ustępy poza budynkiem szkolnym, nie było stałego lekarza i higienistki; w X 48 lekarz przychodził do szkoły dwa razy do roku, nabyto radio.

Szkoła nr 2. Została utworzona 15 X 47 z podziału szkoły Nr 1. Mieściła się w X 47 przy ul. Kościuszki 13, w X 48 przy ul. Kościuszki 28. Budynek był własny murowany o 7 izbach lekcyjnych. W X 47 obwód szkolny obejmował: Zambrów - Rynek i sąsiednie ulice oraz wioski: Klimasze, Pruski i Nagórki, a była zbiorczą dla szkół: Cieciorki, Koziki Konopki, Poryte Jabłoń i Zagroby Zakrzewo, w X 48 ponadto Gołasze Puszcza i Olszewo. Kierownik: Łodziński Jan 47/50. Nauczyciele: Boniecka Helena 47/50, Czyżewska Czesława 47/48, ks. Falkowski Stanisław 49/50, Kielczowska Helena 47/49, Liżewska Apolonia 47/50, Łodzińska Helena 47/49, Maliszewski Tadeusz 47/48, Marcinkowski Czesław 48/50, Mariański Jan 47/48, ks. Misiewicz Jan 48/49, Mioduszevska Stefania 47/50, ks. Poniatowski Zygmunt 47/48, Pstrzoch Antoni 48/50, Rutkowska Janina 49/50, Sieńczak Maria 49/50, Szymańska Bolesława 48/50, Trembińska Wacława 48/49, Wróblewska Wanda 48/49, Zarembina Maria 47/48, 49/50. Ilość nauczycieli: X 47 – 10, X 48 – 13, X 49 – 11, 49/50 – 10. Ilość uczniów: X 47 – 424, X 48 – 450 w VII klasach, 48/49 – 438, X 49 – 423, VI 50 – 401. Biblioteka: X 47 – 70 tomów, X 48 – 141, X 49 – 350. Dożywianie: 48/49 170 dzieci (13000 posiłków rocznie). W X 47 nie było: radia, oświetlenia elektrycznego, centralnego ogrzewania, kanalizacji, wodociągu, szatnia znajdowała się na korytarzach i w klasach, ustępy poza budynkiem szkolnym, w potrzebie zwracano się do lekarza i higienistki z miasta; w X 48 zaprowadzono w salach szkolnych radio²⁵.

²⁵ ArPi, Inspektorat, sygn. 3 k. 25; sygn. 10 k. 133, sygn. 21 k. 233; sygn. 25 k. 220, 252; sygn. 33 k. 20, 24, 28, 83; sygn. 37 k. 183, 186, 200; sygn. 38 k. 159, 162; sygn. 41 k. 38, 41.

3. Nowogród

Budynek był własny z cegły, w stanie dobrym, o 4 izbach lekcyjnych. Szkoła była zbiorcza dla szkół: Chmielewo, Gawrychy, Dębniaki, Dobrylas i Serwatki, w starszych klasach uczyły się od kilku do kilkunastu dzieci. Kierownik: Marczuk Aleksander 49/50, może od 45/46 do 49/50. Nauczyciele: Bukowska Maria 45/48, Dobniak Czesława 48/49, Flera Józefa 45/48, Lendo Zofia 45/48, Marczuk Aleksander 45/50, Marczuk Anna 45/50, Mieczkowska Helena 47/50, Pawlak Danuta 47/50, ks. Prószyński Stanisław 45/50, Reputakowska Helena 45/47, Stompska Zofia 49/50, Worobiowa Irena 45/48. Ilość nauczycieli: VI 46 – 7, VI 47 – 8, X 49 – 5, VI 50 – 5. Ilość uczniów: 44/45 szkoła była nieczynna, 45/46 – 245 VI klas, X 46 – 287 VII klas, VI 47 – 278, X 47 – 265, VI 48 – 252, X 48 – 256, X 49 – 250, VI 50 – 256. Biblioteka: VI 46 – 50 tomów, VI 48 – 100, X 49 – 350, VI 50 – 418. Dożywianie: X 46 wszystkie dzieci, sami rodzice rąbali drewno i pełnili dyżury w kuchni, X 48 – 288, X 49 – 110 dzieci. Nie było: radia, oświetlenia elektrycznego, centralnego ogrzewania, wodociągu, kanalizacji, szatnia znajdowała się na korytarzach i w klasach a ustępy poza budynkiem szkolnym, nie zatrudniano lekarza i higienistki²⁶.

4. Kolno

Budynek własny z cegły stan dobry, izb szkolnych w budynku własnym 9, w budynku wynajętym 1. Obwód szkolny: Kolno i wioski Gromadzyn i Gromadzynek. Zbiorcza dla szkół: Borkowo, Czerwone, Janowo, Łabno, Pachuczyn, Tyszki i Zabiele. Kierownik: Kubrak Stanisław 45/47. Nauczyciele: Charubin Anna 45/47, Chętnik Zofia 45/46, Cieślewska Zofia 45/46, Cieślewski Stanisław 45/46, Gołąb Maria 45/46, Gołąb Edmund 45/46, Jarosz Franciszek 45/46, Jasiński Józef 45/46, Kadłubowski Jan 45/46, ks. Kamiński Stanisław 45/47, Karolkiewicz Antonina 45/46, Klimaszewska Regina 45/47, Krasowska Matylda 45/47, Krasowska Marta 45/46, Kubrak Teofila 46/47, Kubrak Stanisław 46/47, Mazińska Zofia 45/47, Pietruszko Józefa 45/46, Rogińska Irena 45/46, Rogińska Teresa 46/47, Rojkowska Helena 45/47, Sobocińska Władysława 46/47, Sobociński Józef 45/46, Stępień Emilia 45/47, Śleszyński Stefan 46/47, Wieczorek Genowefa 46/47, Wojtkiewicz Maria 46/47. Ilość nauczycieli: 45/46 – 18, 46/47 – 16, VI 48 – 12. Ilość uczniów: 44/45 – 721 VI klas, II 46 – 830, 45/46 – 819 VII klas, 46/47 836 VII klas. Biblioteka: II 46 – 53 tomy, VI 46 – 160; X 46 – zupełny brak pomocy szkolnych. Dożywianie: od 1 X 46 – 180 dzieci²⁷.

²⁶ ArPł, Inspektorat, sygn. 3 k. 25; sygn. 8 k. 102, sygn. 14 k. 1; sygn. 20 k. 3, 9; sygn. 24 k. 212; sygn. 31 k. 21, 27, 103; sygn. 36 k. 94; sygn. 40 k. 1, 38.

²⁷ ArPł, Inspektorat, sygn. 8 k. 20; sygn. 18 k. 39, 110, 134; sygn. 24 k. 61, 91; sygn. 29 k. 7; sygn. 43 k. 23.

Budynki

Podczas wojny trzystaście budynków szkolnych zostało spalonych, pięćdziesiąt uległo zniszczeniu w 50%, dwadzieścia pięć od 15% do 40%. Ławki szkolne, stoły, szafki, gabinety i pracownie szkolne oraz wszelki sprzęt szkolny z 436 izb szkolnych w powiecie zostały przez okupanta wywiezione albo podczas działań wojennych spalone lub zabrane do pierwszej linii bojowej²⁸. W styczniu 1946 r. szkoły posiadały budynków własnych 66, w tym izb lekcyjnych własnych 156 oraz izb lekcyjnych wynajętych 215. W dwa miesiące potem ilość izb własnych wrosła do 189, a wynajętych zmniejszyła się do 200. W grudniu 1946 r. w systematycznym remoncie znajdowało się w powiecie budynków szkolnych 35 budynków. W czerwcu 1948 r. własne budynki posiadały 65 szkoły, w tym 20 baraków (o 203 salach), a wynajęte budynki - 69 szkoły (o 128 salach). W grudniu 1949 r. własnych budynków było nadal 65 a wynajętych 72. W 1948 r. Komisja Oświaty stwierdziła, że dzieci uczyły się w prymitywnych lokalach²⁹.

Na dzień 10.03.1947 r. inspektorat dla szkół w całym powiecie widział nieodzowną potrzebę: tablic szkolnych 140, ławek dwuosobowych 2360, stoły 172. Katastrofalnie przedstawiała się również sprawa mieszkań nauczycielskich na wsi. W corocznych sprawozdaniach wizytatorzy wykazywali braki poszczególnych szkół w powiecie. Oto kilka przykładów. W 1949 r.: Bożejewo – otoczenie szkoły niechlujne, Czartoria – nie ma ustępów, Grądy – szkoła w baraku, ławki prowizoryczne, Łuby Kurki – w budynku pożydowskim, ciemna sala, Sulimy – uszkodzony dach, w sali kałuże wody, umebłowanie 3 ławki, brak stołu i krzesła, Tarnowo – ustęp o 3 sedesach, brak drzwi i desek w ścianach. Wierciszewo – budynek rudera, koło budynku śmiecie, podczas deszczu woda wlewa się do klasy. Kierownicy poszczególnych szkół każdego roku opisywali sytuację bytową w swoich placówkach szkolnych³⁰.

Nauczanie

Z dniem 15 listopada 1937 r. dotychczasowe nazwy: 1, 2, 3, 4, 5, 6 i 7 - klasowe publiczne szkoły powszechne zastąpiono nazwami: szkoła I stopnia, szkoła II stopnia i szkoła III stopnia, zależnie od stanu ich organizacji³¹. Po wojnie zachowano podział na stopnie szkół I, II i III, ogłoszono instrukcje programowe dla poszczególnych przedmiotów w różnych typach szkół, podano do wiadomości: Plany godzin i materiały programowe na rok szkolny 1945/46, Plany godzin i programy przejściowe na rok szkolny 1946/47 dla szkół powszechnych, Program nauki w ośmioletniej szkole powszechnej (projekt), Instrukcję w sprawie organizacji roku szkolnego 1948/49.

²⁸ ArPi, Inspektorat, sygn. 15 k. 3.

²⁹ ArPi, Inspektorat, sygn. 3. 1; sygn. 15 k. 5, 25, 28; sygn. 43 k. 26, 29. PRN, sygn. 23 k. 2, 5.

³⁰ ArPi, Inspektorat, sygn. 2 k. 23, 24, 31, 45; sygn. 15 k. 7, 10.

³¹ W. Jemielity, *Szkoły powszechne w województwie białostockim w latach 1919-1939*, Łomża, 1991, s. 7.

W październiku 1948 r. inspektorat w Łomży wezwał kierownictwo szkół do przestania danych odnośnie realizowania programu nauki w szkole podstawowej, jednocześnie powiadomił, że w programach nauki na rok szkolny 1948/49 obowiązują zmiany zawarte w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Oświaty Nr 7 z 1948 r.³². Autor niniejszego opracowania nie zamierza szczegółowo wchodzić w zagadnienia programowe, jako wspólne dla całego kraju i dostępne w książkach o tematyce szkolnej. W sprawozdaniach za poszczególne lata kierownicy szkół w powiecie łomżyńskim podawali tygodniowy program lekcji. Oto przykłady dla szkół różnych stopni organizacyjnych. Szkoła w Łubach Kurkach gminie Miastkowo o klasach I-IV, październik 1947 r.

Przedmioty	I	II	III	IV
Religia	2	2	2	2
Jęz. polski	6	6	6	6
Historia			2	2
Geografia			3	3
Matematyka	4	4	4	4
Rysunek	1/2	1/2	1	1
Śpiew	1	1	1	1
Wych. fizyczne	1	1	1	1
Razem	15	15	21	21

³² ArPI, Inspektorat, sygn. 3 k. 24. E. J. Kryńska, *Szkolnictwo ogólnokształcące w województwie białostockim 1944/1948*, Białystok 1991, s. 26, 247. Por. B. Potyrała, *Szkoła podstawowa w Polsce 1944-1984*, Warszawa 1987; St. Mauersberg, *Reforma szkolnictwa w Polsce w latach 1944-1948*, Wrocław 1974; St. Dobosiewicz, *Reforma szkoły podstawowej*, Warszawa 1971, K. Trzebiatowski, *Organizacja szkolnictwa w Polsce Ludowej*, Warszawa 1972; i inne opracowania.

Szkoła w Burzynie gminie Jedwabne o klasach I-V, październik 1946 r.

Przedmioty	I	II	III	IV	V
Religia	2		2	2	2
Jęz. polski	5	6	5	6	6
Historia			1	3	3
Geografia					3
Biologia			3		
Geologia					
Fizyka				4	4
Chemia					
Matematyka	4	5	4	5	5
Rysunek	1	1	1	1	1
Prace ręczne				1	1
Śpiew	1	1	1	1	1
Wych. fiz.				1	1
Razem	12	14	17	24	27

Szkoła w Miastkowie gminie Miastkowo o klasach I-VI, październik 1947 r.

Przedmioty	I	II	III	IV	V	VI
Religia	2		2		2	2
Jęz. polski	7	7	7	6	6	4
Jęz. obcy						3
Historia				3	3	2
Geografia				6	3	3
Biologia					3	3
Fizyka					2	2
Matematyka	5	6	5	5	4	5
Rysunek	2	1	2	2	2	2
Prace ręczne	1	2	2	2	2	2
Śpiew	2	2	2	2	2	1
Wych. fizyczne	1	2	2	2	2	
Razem	20	22	27	30	31	31

Źródło: ArPL, Inspektorat, sygn. 7k. 2.6.9; sygn. 30 k. 25, 64, 95.

Szkoła w Bronowie gminie Wizna o klasach I-VII, październik 1947 r.

Przedmioty	I	II	III	IV	V	VI	VII
Religia	2	2	2	2	2	2	
Jęz. polski	7	7	6	5	5	4	4
Jęz. francuski						3	3
Historia							
Geografia				3	3	3	3
Biologia			2	2	3	3	3
Fizyka						3	3
Chemia							
Matematyka	4	5	4	4	5	4	4
Rysunek	1	1	1	1	1	1	1
Prace ręczne	1	1	1	1	1	1	1
Śpiew	1	1	1	1	1	1	1
Wych. fizyczne	1	1	1	1	1	1	1
Razem	17	18	21	22	25	29	29

Szkoła nr 2 w Łomży o klasach I-VIII, październik 1947 r.

Przedmioty	I	II	III	IV	V	VI	VII a	VII b	VIII
Religia	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Jęz. polski	7	7	7/5	6	6	4	4	4	4
Jęz. franc.						3	3	3	3
Historia			0/2	3	3	3	3	3	2
Nauka o Pol. i świecie									2
Geografia						3	3	3	3
Biologia			4	6	3	3	3	3	3
Geologia									3/0
Fizyka							3	3	2
Chemia					2		2	2	2
Matematyka	5	6	6	4	4	4	4	4	4
Rysunek	2	2	2	2	2	2			
Prace ręcz.	2	2	2	2	2	2	3	3	3
Śpiew	2	2	2	2	2	1	1	1	1
Wych. fizyczne	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Razem	22	23	27	29	31	32	33	33	33

Źródło. ArPi, Inspektorat, sygn. 7 k. 2, 6, 9; sygn. 30 k. 28, 64, 95.

Nauka odbywała się w dwóch zmianach, rano i po południu, na przykład: Konopki Koziki: klasa II godz. 8-11, klasa III i IV godz. 8-13, klasa IV godz. 11-14; Kownaty: klasa III godz. 8-10³⁵, klasa IV godz. 8-11⁴⁵, klasa I godz. 11⁵⁵-13³⁵, klasa II godz. 11-13³⁰; Kuleszka: klasa II i IV godz. 8-10³⁰, klasa I i III godz. 11-13³⁰. Dla klas I-V w Kątach były trzy zmiany: klasa IV i druga IV godz. 8-10³⁵, klasa II i znów II oraz I godz. 10⁴⁰-12¹⁵, klasa V i druga V godz. 12²⁰-14⁵⁰ minut³³.

Bezpośrednio po wojnie kierunek wychowania dzieci i młodzieży opierano na dawnych wzorcach. Wyrażna zmiana nastąpiła po 1947 r. W marcu następnego roku inspektor Władysław Fedyszyn przedstawił sprawozdanie z konferencji inspektorów szkolnych w Warszawie. Władze szkolne podkreśliły konieczność wpajania nauczycielom i dzieciom nowej ideologii demokracji ludowej. Polityka personalna zmierzała do przebudowy psychicznej, gdyż dotąd nie szła w parze z przebudową gospodarczą. Inspektor tłumaczył zebranim nauczycielom, iż musi nastąpić przebudowa psychiki w kierunku upolitycznienia, a w związku z tym odpowiedni dobór kierowników i nauczycieli, zacznie się ofensywa ideologiczna w stosunku do nauczycielstwa i wychowawczyń przedszkoli. W maju 1947 r. minister oświaty zapowiedział, że w dążeniu do ściślejszego związania szkolnictwa z nową rzeczywistością polską, przy nadawaniu szkołom nazw będą uwzględniane tylko wnioski zawierające nazwiska osób, które życiem swoim i działalnością swoją przyczyniły się do zwycięstwa demokracji ludowej. W 1948 r. powiatowa rada narodowa w Łomży, powołując się na okólnik przysłany z Białegostoku, podjęła uchwałę, że język rosyjski powinien zająć w nauczaniu języków obcych pierwsze miejsce oraz wezwała gminne i miejskie rady narodowe do podjęcia na swych terenach w tym celu odpowiednich kroków³⁴.

W 1948 r. zobowiązano szkoły do wzięcia udziału w organizowaniu na swoim terenie ogólnych uroczystości 1-Majowych. W rok potem kierownicy szkół otrzymali materiały do przeprowadzenia uroczystości 1-Majowych i mieli dołożyć starań, aby uroczystości te odbyły się zgodnie z instrukcją. W dziennikach szkolnych należało uwzględnić przebieg całej uroczystości. W kolejnym roku inspektorat podał, iż podobnie jak w roku ubiegłym, działalność szkół w dniu Święta Pracy, w ramach akcji „Robotnicy dzieciom”, zostanie obdarowana słodyczami; każde dziecko z przedszkoli i szkoły podstawowej na akademii 1-Majowej otrzyma 200 gram słodyczy (mieszanki owocowej). Natomiast starano się minimalizować znaczenie święta 3-Maja. W 1949 r. kierownicy szkół otrzymali materiały do urządzenia w tym dniu (przypadał na niedzielę) poranka Mickiewiczowskiego. W następnym roku w dniu 3-Maja zarządzono normalne lekcje szkolne, ale w wielu szkołach frekwencja uczniów na lekcjach było niska³⁵.

³³ ArPł, Inspektorat, sygn. 8 k. 4, 8, 19, 31.

³⁴ ArPł, Inspektorat, sygn. 1 k. 16. PRN, sygn. 2 k. 71; sygn. 31 k. 1. Dz. Urz. Min. Oświaty 1947 nr 6 poz. 140.

³⁵ ArPł, Inspektorat, sygn. 1 k. 19, 36, 42, 45, 88.

W 1948 r. w każdej szkole miały obowiązkowo znajdować się oprawione w ramy i za szkłem portrety: prezydenta Bolesława Bieruta, marszałka Michała Żymierskiego i Godło Państwa. W 1949 r. inspektorat szkolny „w celu uczczenia pamięci nieśmiertelnego Lenina” zachęcał do najgłębszego zapoznania się z jego życiem i działalnością. W tymże roku, w związku z 31 rocznicą utworzenia Armii Czerwonej, we wszystkich klasach miały być przeprowadzone pogadanki na powyższy temat oraz jedną minutą ciszy należało uczcić poległych na naszych ziemiach żołnierzy Armii Czerwonej³⁶.

³⁶ ArŁm, Inspektorat, sygn. 1 k. 23, 29, 37. Por. W. Jemielity, *Sytuacja społeczna i polityczna w powiecie łomżyńskim w latach 1944-1950*, Studia Łomżyńskie 15(2004) w druku. Por. A. Lachowicz, *Walka o wpływ na młode pokolenie między „władzą ludową” a Kościołem katolickim w latach 1945-1948*, Studia Podlaskie t. 13(2003).